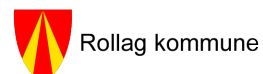
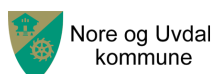
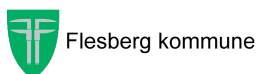

Evaluering av Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke

Catherine Lorentzen
Ingun Stang

Catherine Lorentzen
Ingun Stang

Evaluering av Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke

© 2019 Catherine Lorentzen og Ingun Stang
Universitetet i Sørøst-Norge
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Bakkenteigen, 2019

Skriftserien fra Universitetet i Sørøst-Norge nr. 20

ISSN: 2535-5325 (Online)

ISBN: 978-82-7860-361-1 (Online)

Utgivelser i publiseres som Creative Commons* og kan kopieres fritt og videreformidles til andre interesserte uten avgift. Navn på utgiver og forfatter(e) angis korrekt. <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/deed.no>

Forord

Buskerud fylkeskommune var en av åtte fylkeskommuner som i 2015 fikk innvilget tilskudd fra Helsedirektoratet til å være med i det 3-årige nasjonale prosjektet «Nærmiljø og lokalsamfunn som fremmer folkehelse» - også omtalt som Nærmiljøprosjektet. Flesberg, Nore og Uvdal og Rollag utgjorde prosjektkommunene i Buskerud. Helsedirektoratet ønsket at fylkeskommunene skulle knytte til seg et regionalt kompetansemiljø som blant annet skulle gjennomføre en ekstern evaluering av prosjektet. Universitet i Sørøst-Norge fikk rollen som ekstern evaluator av Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke. Evalueringsrapporten bygger på kvalitative data innsamlet fra deltakere i medvirkningsprosesser og prosjektmedarbeidere i prosjektkommunene og fylkeskommunen, samt foreliggende prosjektdokumenter og tilstedeværelse på prosjektmøter. Det rettes en stor takk til alle som har bidratt med data til evalueringen!

Horten, mars 2019

Catherine Lorentzen

Ingun Stang

Innhold

Sammendrag	4
1.0 Innledning.....	6
2.0 Teoretisk innramming	8
2.1 Kommunalt folkehelsearbeid	8
2.2 Kommunalt folkehelsearbeid som et samarbeidsprosjekt	10
2.2.1 Tverrsektorielt samarbeid og samarbeid med fylkeskommunen	10
2.2.2 Medvirkning fra berørte parter	11
2.2.2.1 Om medvirkning i folkehelserelaterte lover	11
2.2.2.2 Ulike former for medvirkning.....	11
2.2.2.3 Hvorfor medvirkning i folkehelsearbeidet?.....	13
2.2.2.4 Hva skal til for å lykkes med medvirkning?	14
3.0 Om prosjektkommunene – konteksten for Nærmiljøprosjektet	17
4.0 Metodetilnærming	18
4.1 Design, utvalg og datainnsamling.....	18
4.2 Analyse	20
4.3 Validering.....	20
5.0 Resultater	21
5.1 Organiseringen av Nærmiljøprosjektet	21
5.2 Gjennomførte medvirkningsprosesser og forankring av resultater i tiltak, folkehelseoversikt og planer	23
5.2.1 Gjennomførte medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak.....	23
5.2.1.1 Felles og lokale Tankefangst.....	23
5.2.1.2 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Flesberg kommune	27
5.2.1.3 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Nore og Uvdal kommune	33
5.2.1.4 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Rollag kommune	37
5.2.2 Forankring av kunnskap fra medvirkningsprosessene i folkehelseoversikt og planer	42
5.3 Tilbakemelding til innbyggerne om resultatene av medvirkningsprosesser.....	45
5.4 Forankring av Nærmiljøprosjektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen ..	46
5.5 Fylkeskommunens rolle som veileder og kompetansebygger for kommunene	47
6. 0 Drøfting.....	49
6.1 Erfaringer med medvirkningsprosessene.....	49
6.1.1 Hvordan styrke representativitet i medvirkningsprosessene?	49
6.1.2 Kunnskapsgrunnlaget for nærmiljøutviklingsarbeid	51

6.1.3 Hvordan styrke innbyggernes langsiktige engasjement for medvirkningsarbeid?	53
6.1.4 Helsefremmende bieffekter av Nærmiljøprosjektet og medvirkningsprosesser	54
6.2 Å legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelse- og nærmiljøarbeid	55
6.2.1 Å styrke kompetanse hos relevante kommunale aktører	55
6.2.2 Forankring av folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen	56
6.2.3 Samarbeid med frivillig sektor.....	58
6.3 Refleksjoner rundt evalueringsarbeidet.....	58
7.0 Oppsummering og avslutning	60
Referanser	61
Vedlegg.....	63

Sammendrag

Fra 2016 til 2018 var Buskerudkommunene Flesberg, Nore og Uvdal og Rollag sammen med 37 andre kommuner i til sammen 7 andre fylker del av Nærmiljøprosjektet. Nærmiljøprosjektet var en del av et nasjonalt strategisk arbeid for styrket lokalt folkehelsearbeid og et ledd i implementeringen av folkehelseloven. Ett av hovedmålene med prosjektet var å utvikle kunnskap om hvordan legge til rette for innbyggermedvirkning for innsamling av kvalitative data til bruk i arbeidet for mer helsefremmende nærmiljøer. Et annet hovedmål var å generere kunnskap om hvordan det bør jobbes for at slike data kan styrke det langsiktige og systematiske folkehelsearbeidet gjennom forankring i folkehelseoversikt og planer. Universitetet i Sørøst-Norge ble gitt oppdraget med å evaluere prosjektet i Buskerudkommunene.

Evalueringen er basert på kvalitative data innhentet gjennom spørreskjemaer - til prosjektmedarbeidere i kommunene og i fylket samt til deltakere på medvirkningsprosesser. Den er også basert på deltakelse på prosjektgruppemøter, tilstedeværelse på en av medvirkningsprosessene, tilgjengelige prosjektdokumenter og samtaler med prosjektmedarbeiderne.

Resultatene viser at prosjektkommunene gjennomførte og testet ut et mangfold av medvirkningstilnærminger. Det ser ut til at bred og representativ medvirkning forutsetter nettopp bruken av mange ulike tilnærminger som tilpasses ulike undergrupper av befolkningen. Personlig invitasjon til prosesser i mindre grupper og i kjente omgivelser, og oppsøking av innbyggere på deres arenaer, ser ut til å være spesielt nyttige tiltak for rekruttering av innbyggere som vanligvis er underrepresentert i tradisjonelle medvirkningsprosesser. Resultatene indikerer at langvarig engasjement for lokalt medvirkningsarbeid blant innbyggerne kan utvikles ved at kommunen tidlig avklarer rammene for medvirkningsarbeidet, informerer om resultatene og anvendelsen av disse i videre prosesser, samt raskt iverksetter enkelte tiltak.

Resultatene viser at kvalitativ folkehelserelatert kunnskap innsamlet gjennom medvirkningsprosessene utgjorde et viktig supplement til eksisterende kvantitativ kunnskap. Det styrket kunnskapsgrunnlaget for og underlettet beslutninger i nærmiljøutviklingsarbeidet. Samtidig ble andre kunnskapsformer, slik som den forskningsbaserte, lite benyttet som beslutningsgrunnlag. Det er sannsynlig at folkehelsearbeidet kan styrkes ytterligere om innsamlet kunnskap fra innbyggere sees i sammenheng med forskningsbasert kunnskap.

I tillegg til å raskt iverksette tiltak på bakgrunn av innsamlet kvalitativ kunnskap fra innbyggerne, jobbet prosjektmedarbeiderne for å styrke det langsiktige og systematiske nærmiljøutviklingsarbeidet ved å forankre kunnskapen i helseoversikts- og plandokumenter.

Resultatene antyder at dette langsiktige arbeidet kan underlettes av kompetanseoppbyggende tiltak

for relevante kommunalt ansatte samt arbeid for å forankre folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen blant relevante aktører i ulike deler av kommuneorganisasjonen. Involveringen av slike aktører, inkludert administrasjonsledere, politikere og de som utformer planer, i medvirkningsprosessene kan fasilitere denne forankringen. Institusjonalisering av medvirkningsarbeidet vil ytterligere kunne sikre denne tilnærmingen i det lokale folkehelsearbeidet.

Resultatene viser at medvirkningsarbeidet ikke fremmer befolkningens helse kun gjennom folkehelse relaterte tiltak basert på et styrket kunnskapsgrunnlag. Medvirkningsarbeid har et klart helsefremmende potensiale gjennom bemyndigende prosesser både på individ- og gruppenivå og gjennom styrket identitet, sosialt nettverk og kjennskap til helsefremmende muligheter i de fysiske omgivelsene.

Vi vurderer at resultatene av denne evalueringen har overføringsverdi til medvirknings- og nærmiljøutviklingsarbeid i andre norske kommuner.

1.0 Innledning

Nærmiljøprosjektet var en 3-årig nasjonal satsning fra Helsedirektoratet knyttet til deres strategiske arbeid for styrket lokalt folkehelsearbeid. Hovedmålet for prosjektet har vært utviklingen av helsefremmende nærmiljøer og lokalsamfunn. Et viktig delmål har vært å utvikle arbeidsmetodikk for slikt kommunalt nærmiljøutviklingsarbeid. Prosjektet skulle blant annet styrke den lokale kunnskapen som grunnlag for dette arbeidet. Dette målet knyttet til § 5c i Folkehelseloven, som handler om kommunenes plikt til å ha nødvendig oversikt over befolkningens helsetilstand og tilhørende påvirkningsfaktorer som grunnlag for folkehelse relaterte planprosesser og tiltak/beslutninger [1]. § 5c henviser til slike påvirkningsfaktorer i miljø og lokalsamfunn. Det lokale folkehelsearbeidet har til nå hovedsakelig vært basert på kvantitativ lokal kunnskap, dvs. tallbasert kunnskap fremkommet gjennom registre og spørreundersøkelser. Man har sett behov for å komplementere dette kunnskapsgrunnlaget med dypere og mer nyansert kunnskap. Innsamling av slik kvalitativ kunnskap kan skje gjennom ulike former for innbyggermedvirkning, som også er et hovedprinsipp i både Folkehelseloven og Plan- og bygningsloven. Et delmål til i prosjektet har derfor vært å teste ut metoder for innbyggermedvirkning for innhenting av kvalitativ kunnskap om forhold i nærmiljøet som oppleves å fremme eller hemme helse og trivsel. Folkehelseloven (§6) setter også krav til systematisk og langsiktig lokalt folkehelsearbeid gjennom forankring av folkehelse relatert kunnskap i folkehelseoversikt og planprosesser [1]. Prosjektet skulle derfor også ha fokus på hvordan den lokale kvalitative kunnskapen som innhentes gjennom medvirkningsprosessene, integreres i kommunenes folkehelseoversikter og videre danner grunnlag for prioritering av satsningsområder som forankres i ulike kommunale planer og vises i tiltak. Videre har fylkeskommunen i henhold til Folkehelseloven (§ 20) ansvar for å understøtte kommunenes folkehelse- og nærmiljøarbeid [1]. Dette skulle også være et fokus i Nærmiljøprosjektet.

Helsedirektoratet ønsket at evalueringsarbeidet skulle resultere i anbefalinger om hvordan arbeidet på dette feltet kan forbedres og videreutvikles. De formulerte 3 hovedspørsmål som de ønsket besvart gjennom den eksterne evalueringen:

1) Hvilke ulike kvalitative metoder er brukt for å få frem ny kunnskap om hva som fremmer og hemmer trivsel og helse i lokalmiljøet?

a) Hva kjennetegner disse metodene? Hvordan er medvirkning/deltakelse ivare tatt?

b) Hva er erfaringene ved bruk av disse metodene for informasjonsinnhenting; utfordringer og muligheter?

c) Hvordan blir kvalitative data integrert i oversikt over folkehelsen?

2) Hvordan blir den kvalitative kunnskapen brukt inn i planer og tiltak?

a) Hva kan fremme bruk av kvalitativ kunnskap?

b) Hva er utfordringene?

c) Hvor mange kommuner har kvalitativ kunnskap i sine folkehelseoversikter? Hvilke?

3) Hvordan har fylkeskommunen ivaretatt kompetansebygging i kommunene og i fylkeskommunen, herunder støtte og veiledning i kommunene?

På bakgrunn av disse spørsmålene og ulike prosjektdokumenter fra Helsedirektoratet, har USN tolket sitt mandat for evalueringen til å gjelde et spesielt fokus på:

- 1) Erfaringer med medvirkningsmetodene for innhenting av kvalitativ kunnskap fra innbyggerne
- 2) Erfaringer med prosessene med å anvende data fra slike metoder i utforming av helseoversikt, planer og tiltak
- 3) Erfaringer med fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for prosjektkommunene

USN har i tillegg til å evaluere prosjektet hatt en «følge-med»-rolle for prosjektet gjennom den 3-årige prosjektperioden. Det innebar å følge utviklingen av prosjektet og være dialogpartner for fylkeskommunen og prosjektkommunene. Forfatterne av denne rapporten har vært representantene for USN i begge roller.

Rapporten er bygget opp med en innledende teoretisk del der litteratur relevant for evalueringsarbeidet presenteres. I etterfølgende kapittel beskrives konteksten for Nærmiljøprosjektet i Buskerud. Neste kapittel gir en beskrivelse av metodene som er benyttet i evalueringsarbeidet. Deretter beskrives Nærmiljøprosjektarbeidet i de tre prosjektkommunene og prosjektmedarbeidere og deltakere sine erfaringer med de ulike prosessene. I neste kapittel vurderes og drøftes hovedfunn opp mot relevant litteratur. Rapporten avsluttes med en oppsummering av innsikten fremkommet gjennom evalueringen.

2.0 Teoretisk innramming

Arbeidet i Nærmiljøprosjektet kan sees i lys av ulik litteratur knyttet til folkehelse-, planleggings- og medvirkningsarbeid. Utvalgt teori, forskning og lovgivning relevant for evalueringen av Nærmiljøprosjektet blir presentert nedenfor.

2.1 Kommunalt folkehelsearbeid

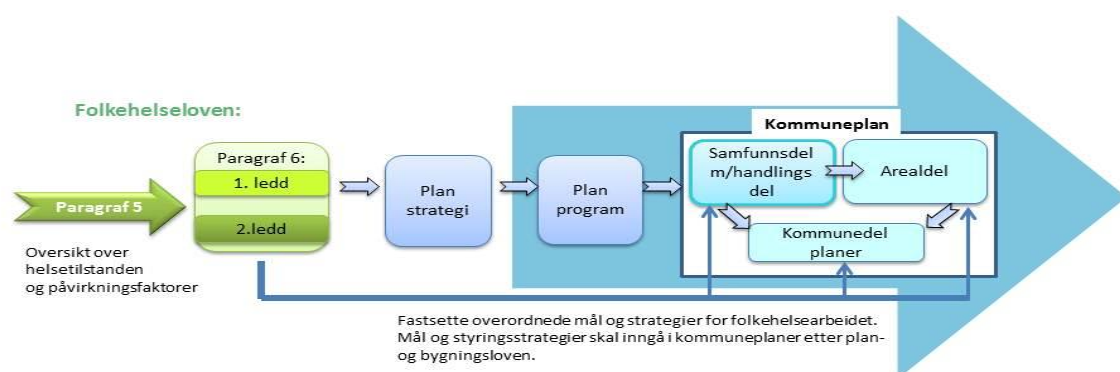
I Norge er ansvaret for det lokale folkehelsearbeidet gitt kommunene [1]. I henhold til Folkehelseloven [1] (§ 4) har kommunene ansvar for å «... fremme befolkningens helse, trivsel, gode sosiale og miljømessige forhold og bidra til å forebygge psykisk og somatisk sykdom, skade eller lidelse, bidra til utjevning av sosiale helseforskjeller og bidra til å beskytte befolkningen mot faktorer som kan ha negativ innvirkning på helsen.». Det er den senere tid rettet et større fokus på nærmiljøets betydning for å oppnå disse målene, og nærmiljøutvikling blir løftet som et innsatsområde i folkehelsepolitikken [2]. Nærmiljøet omfatter både de fysiske og de psykososiale rommene som omgir menneskene der de bor [2]. De fysiske nærmiljøene omfatter for eksempel boligområder, parker og skoler. De psykososiale nærmiljøene omfatter for eksempel kulturaktiviteter og sosiale møteplasser.

Kommunene skal ifølge folkehelseloven basere det lokale folkehelsearbeidet, inkludert nærmiljøutviklingsarbeidet, på kunnskap om helsetilstanden i befolkningen og forhold som påvirker denne [1] (§ 5). Slik kunnskap skal samles i et skriftlig oversiktsdokument – folkehelseoversikten. Opplysninger til denne oversikten kan hentes fra ulike kilder. Til nå har kunnskapen i folkehelseoversikten hovedsakelig vært basert på kvantitative data, som gjerne er hentet fra statlige, fylkeskommunale og kommunale databaser samt befolkningsundersøkelser [2, 3]. Kvantitative data, dvs. data innhentet i form av tall, egner seg spesielt til å kartlegge utbredelse og få et oversiktsbilde av et fenomen [4]. Det kan for eksempel være hvor mange unge i kommunen som opplever psykiske helseutfordringer, eller hvor mange unge som opplever at de psykiske helseutfordringene skyldes mobbing. Men for å få en dypere innsikt i og et mer nyansert bilde av et fenomen vil ungdommenes egne fortellinger i form av ord og setninger være mer verdifulle [4]. Slike data betegnes som kvalitative. For å kunne utgjøre et optimalt kunnskapsgrunnlag for det lokale folkehelsearbeidet bør oversiktsdokumentet omfatte kunnskap fra begge metodiske tilnærminger. Disse vil kunne supplere og utfylle hverandre [4].

Det understrekes at vellykket folkehelsearbeid krever at den er kunnskapsbasert [2, 5]. Det betyr at i tillegg til kvantitativ og kvalitativ informasjon fra befolkningen om deres helsetilstand, forhold som kan påvirke den og ønsker om tiltak, bør også andre kunnskapskilder ligge til grunn for beslutningene som tas. Denison [5] understreker at et optimalt folkehelsearbeid også tar hensyn til kunnskap om

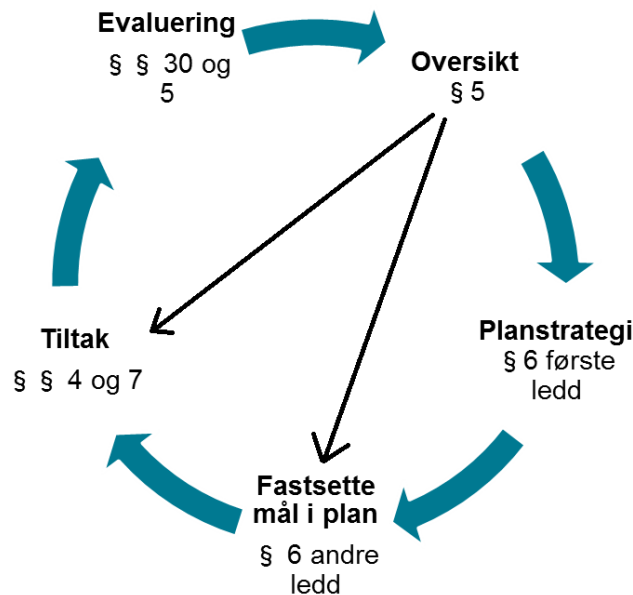
den lokale konteksten, fagpersoners erfaringer og den beste tilgjengelige kunnskap fra forskning [5]. Det er særlig relevant å få oversikt over eksisterende forskningsbasert kunnskap om påvirkningsfaktorer for ulike helsetilstander og evalueringer av tidligere utprøvde tiltak for å imøtekomme aktuelle helseutfordringer.

Folkehelseloven [1] understreker at kommunene har ansvar for å iverksette nødvendige tiltak for å møte kommunens folkehelseutfordringer, og stiller videre krav til at kommunenes folkehelsearbeid skal være systematisk og langsiktig. Selv om tiltak kan planlegges og implementeres utenom en formell planprosess, blir nettopp en forankring av kunnskap fra folkehelseoversikten i kommunenes planer i form av mål og strategier, anbefalt for å sikre et grundig og langsiktig folkehelsearbeid. Kommunale plandokumenter omfatter blant annet planstrategi, kommuneplan med samfunnsdel og arealdel samt kommunedelplaner. Kommuneplanens samfunnsdel er av overordnet og langsiktig karakter. Kommunedelplaner utarbeides for bestemte områder, temaer eller virksomhetsområder basert på samfunnsdelen, og er mer konkrete og kortsiktige. Både samfunnsdelen og kommunedelplanene skal ha en handlingsdel som angir hvordan planen skal følges opp, inkludert prioritering av ressurser og konkretisering av tiltak og samarbeidsoppgaver [6]. Kommunestyret har ansvar for den kommunale planleggingen, og skal sikre at kommunen har tilgang til nødvendig planfaglig kompetanse. Plan- og bygningsloven [6] beskriver prosessene for utarbeiding av de enkelte planene. Også denne loven (§ 3-1) henviser spesifikt til behovet for å ta hensyn til folkehelseperspektivet i planarbeidet; planleggingen skal «...legge til rette for god forming av bygde omgivelser, gode bomiljøer og gode oppvekst- og levekår..» og «... fremme befolkningens helse og motvirke sosiale helseforskjeller...». Figur 1 viser relevansen av både Folkehelseloven og Plan- og bygningsloven for det langsiktige og systematiske folkehelsearbeidet.

Figur 1. Folkehelse i kommunal planlegging (Kommunetorget.no)

Fasene i kommunenes systematiske folkehelsearbeid er illustrert i figur 2. I tillegg til å kartlegge folkehelsesituasjonen og påvirkningsfaktorer og planforankre mål og tiltak, viser figuren at et vellykket langsiktig folkehelsearbeid også forutsetter evaluering av implementerte tiltak.

Figur 2. Fasene i folkehelsearbeidet [3]

2.2 Kommunalt folkehelsearbeid som et samarbeidsprosjekt

Både Folkehelseloven [1] og Plan- og bygningsloven [6] peker i retning av at det kommunale folkehelsearbeidet må skje som et samarbeid mellom ulike aktører, både interne og eksterne. Det legges spesielt vekt på det tverrsektorielle samarbeidet i kommunen, samarbeidet med fylkeskommunen, og medvirkning fra berørte parter.

2.2.1 Tverrsektorielt samarbeid og samarbeid med fylkeskommunen

Fordi forhold på de fleste områdene i et samfunn påvirker folks helse er det en forutsetning for et vellykket folkehelsearbeid at alle kommunale sektorer vurderer de helsemessige konsekvensene av sine beslutninger og at ulike sektorer og fagområder jobber sammen om folkehelse [3].

Folkehelsearbeidet er ikke helsesektorens, men kommunens ansvar. Behovet for et flerfaglig og tverrsektorielt perspektiv i nærmiljøutviklingsarbeidet underbygges av den vide beskrivelsen av nærmiljøforhold som kan ha betydning for innbyggernes helse og trivsel.

Folkehelseloven trekker spesielt frem Fylkeskommunens ansvar for å understøtte kommunenes folkehelsearbeid [1].

2.2.2 Medvirkning fra berørte parter

2.2.2.1 Om medvirkning i folkehelserelaterte lover

Både Folkehelseloven [1] og Plan- og bygningsloven [6] vektlegger at berørte parter skal få anledning til å medvirke i saker som angår dem og derfor involveres i henholdsvis folkehelsearbeidet og i den kommunale planleggingen. Medvirkning kan forstås som individers og gruppers makt til å påvirke beslutninger [3, 7]. Dette gjelder individer og grupper både i befolkningen generelt og i frivillig og privat sektor.

Plan- og bygningsloven [6] fremhever medvirkningsaspektet både gjennom generelle formuleringer slik som «Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter» (§ 1-1) og gjennom et eget kapittel om medvirkning (Kapittel 5). Det står her blant annet at planstrategier og planforslag skal sendes ut på høring til berørte aktører, samt legges ut til offentlig ettersyn. Det understrekes at kommunen har et særlig ansvar for å sikre aktiv medvirkning fra grupper som krever spesiell tilrettelegging, inkludert barn og unge. For saker som kan få vesentlige virkninger for miljø og samfunn, skal det utarbeides et planprogram som blant annet skal gjøre rede for opplegget for medvirkning, spesielt i forhold til grupper som antas å bli særlig berørt (Kapittel 4, § 4-1). I Folkehelseloven (§ 4) står følgende om medvirkning: «Medvirkning skal skje blant annet gjennom råd, uttalelser, samarbeid og deltakelse i planlegging. Kommunen skal legge til rette for samarbeid med frivillig sektor» [1]. Slik sett knytter Folkehelseloven kommunenes folkehelsearbeid blant annet til bestemmelsene om medvirkning i Plan og bygningsloven [3].

2.2.2.2 Ulike former for medvirkning

Litteraturen henviser til ulike grader av medvirkning og mange har diskutert begrepet «reell medvirkning». Flere har forsøkt å illustrere ulike former for medvirkning gjennom en trapp eller stige [8, 9], der medvirkning kan plasseres på ulike trinn avhengig av involveringsgrad og mulighet for innflytelse i beslutningsprosessene. På laveste trinn er ordninger eller prosesser der innbyggerne informeres. Arnstein [8] understreker at informasjon til innbyggerne om deres rettigheter, ansvar og muligheter er et nødvendig første steg mot innbyggerdeltakelse, men at informasjon om planlagte aktiviteter uten mulighet for å respondere ikke kan anses som medvirkning. Neste trinn omfatter ulike former for konsultasjonsordninger/-prosesser, dvs. innhenting av informasjon om innbyggernes synspunkter om bestemte saker. I følge Klausen og medarbeidere [9] kan slike ordninger og prosesser betraktes som enveiskommunikasjon fra innbyggere til myndigheter. Slike ordninger er ofte tidseffektive og rimelige og kan egne seg for innhenting av synspunkter på konkrete spørsmål fra mange innbyggerne, som igjen kan danne grunnlag for videre beslutningsprosesser i kommunene. Den typen ordninger gir dog ikke rom for å utforske begrunnelsene og forklaringene for

synspunktene. Neste trinn i trappen eller stigen omfatter dialogbaserte medvirkningsordninger eller -prosesser. Dette innebærer utveksling av informasjon og meninger mellom berørte parter og myndighetene. Synspunkter vil i større grad kunne begrunnes og det er større mulighet for kreative prosesser grunnet diskusjoner mellom personer med ulike interesser og kunnskaper. Noen har integrert et neste trinn i trappen/stigen som omfatter ordninger som gjør det mulig å sette saker på den politiske dagsorden [9]. Formålet med slike ordninger er å få frem nye ideer, innspill og løsninger heller enn å diskutere allerede foreliggende forslag.

I alle overnevnte medvirkningskategorier er det fortsatt myndighetene som er de endelige beslutningstakerne [8]. Siste trinn i trappen/stigen omfatter ordninger og prosesser som i større grad gir innbyggerne og berørte parter en direkte innflytelse på beslutninger [8, 9]. I motsetning til de fleste av tidligere nevnte medvirkningsordninger, er slike medstyringsordninger ofte permanente og institusjonaliserte. Eksempler på dette er Barne- og ungdomsråd og Nærmiljøutvalg. I figur 3 vises de ulike medvirkningsformene i én variant av medvirkningstrappen.

Figur 3. Variant av medvirkningstrappen hentet fra prosjektets hjemmeside (www.mittnumedal.no)

Det understrekes at trappen/stigen gir en forenklet fremstilling av medvirkningsordninger, og at grensene mellom dem i praksis ofte vil være glidende [8, 9]. Farner og Farner (2003, i Horten, 2013) poengterer at medvirkning ikke trenger å foregå høyest mulig i trappen/stigen, men at rammene for prosessene må være avklart med innbyggerne så man ikke risikerer forventningsbrudd og demobilisering. Klausen og medarbeidere [9] understreker imidlertid at medvirkning impliserer toveiskommunikasjon mellom myndighetene og innbyggerne der myndighetene får en dypere forståelse av innbyggernes tanker om et tema eller sak. Slik sett kan dialogbaserte og andre ordninger lenger opp i trappen/stigen defineres som reell medvirkning.

Klausen og medarbeidere [9] beskriver hvordan medvirkningsprosesser også kan klassifiseres og vurderes etter andre forhold; hvem som er målgruppen (for eksempel hele eller undergrupper av befolkningen), hvilken type beslutningsprosess de er innrettet mot (for eksempel komplekse som kommuneplanprosesser eller mindre komplekse som lokalisering av en ny idrettshall), hvordan det rekrutteres til deltakelse (for eksempel via åpne invitasjoner eller personlige invitasjoner), om deltakelse er lovfestet eller ikke (for eksempel er medvirkning i kommunale planprosesser pålagt etter Plan- og bygningsloven), og hvem som initierer prosessen (for eksempel myndigheter eller innbyggere).

2.2.2.3 Hvorfor medvirkning i folkehelsearbeidet?

Det er mange grunner til at medvirkning anses som viktig i folkehelsearbeidet. Den mest opplagte er som tidligere skrevet ønsket om et optimalt beslutningsgrunnlag [7]. Gjennom medvirkningsprosesser som legger til rette for at berørte aktører kommer til orde kan man få flere perspektiver inn i diskusjonene. Dette kan bidra til et mer nyansert og helhetlig kunnskapsbilde som grunnlag for folkehelse relaterte beslutninger. Kunnskap fra et aktivt medvirkningsarbeid som også ivaretar stemmene til aktører som har lite makt og ofte blir oversett, vil kunne komplettere annen kunnskap som beslutninger ofte baseres på, både kunnskap fra de mer ressurssterke innbyggerne og ekspertkunnskapen [7, 8]. Slik vil beslutninger i større grad kunne ta hensyn til ulike berørte aktørers interesser, ønsker og behov, barrierer og ressurser [10, 11]. I tillegg til bedre informerte beslutninger, vil medvirkning fra berørte aktører styrke muligheten for aksept for, eierskapsfølelse til og engasjement i avgjørelsene som tas. En slik forankring kan lette det videre arbeidet med saken, samt implementeringen og bruken av tiltakene [7, 12].

I tillegg til potensielle helsegevinster via mer vellykket folkehelsearbeid, kan involvering av innbyggerne i et lokalsamfunn i seg selv være helsefremmende [13]. Medvirkningsprosesser der innbyggerne opplever reell innflytelse har potensiale til å styrke deres generelle opplevelse av og tro på at de har evne til å påvirke viktige forhold i deres liv. I tillegg til en styrket opplevelse av egenkompetanse, kan deltakelse i medvirkningsprosesser styrke forståelsen av de sosiale og politiske

omgivelsene og mobiliseringen av ressurser for å handle for å oppnå mestring av disse omgivelsene [14, 15]. Dette blir i det helsefremmende perspektivet omtalt som bemyndigelse eller «empowerment» [13, 14, 16]. Utover en slik individuell bemyndigelseeffekt, kan ulike medvirkningsprosesser, og kanskje særlig de som legger til rette for felles refleksjonsprosesser fra personer i et nærmiljø, styrke en felles opplevelse av kontroll, gi en opplevelse av felles identitet og tilhørighet, samt styrke nettverk. Dette betegnes som myndiggjorte nærmiljøer eller «community empowerment» [7, 13]. Myndiggjorte mennesker og nærmiljøer gir både helse og trivsel, og kan legge grunnlag for et bredere engasjement for eget lokalsamfunn og nærmiljø, og eventuelt gi ytterligere helsegevinster [7].

Klausen og medarbeidere [9] påpeker at medvirkningsprosesser også kan ha en opplærende funksjon i forhold til demokrati, spesielt når barn og unge er målgruppen.

2.2.2.4 Hva skal til for å lykkes med medvirkning?

Litteraturen peker på en rekke forhold som kan styrke mulighetene for å lykkes med kommunalt medvirkningsarbeid, inkludert en god forankring i kommuneorganisasjonen og tiltak for å nå ønsket målgruppe og for å oppnå langvarig engasjement.

Forankring i kommuneorganisasjonen

Forankring i kommuneorganisasjonen av medvirkningstilnærmingen generelt og av spesifikke medvirkningsprosesser, anses viktig av flere grunner. Beslutningstakere vil lettere ta hensyn til innkomne innspill om de er involvert og positivt innstilt til medvirkningsprosessene [7, 9]. Reell innflytelse for innbyggerne, og dermed motivasjon til videre deltakelse, forutsetter altså god forankring hos de som tar avgjørelsene.

Fordi mange temaer i en kommune, inkludert helse, er nært knyttet til hverandre og avhengig av samarbeid mellom ulike fagmiljøer og sektorer, er det nødvendig at medvirkningsarbeidet er godt forankret også på tvers i kommuneorganisasjonen [7]. For å styrke sjansen for at folkehelse relaterte beslutninger følges opp i for eksempel skole- eller samferdselssektoren, må ansatte her ha et eierforhold til gjennomførte medvirkningsprosesser og tilhørende innspill. Av samme grunn, og i tråd med tidligere presentert litteratur, er det spesielt verdifullt at plansektoren er involvert og engasjert i folkehelse relatert medvirkningsarbeid.

Klausen og medarbeidere [9] peker på ulike tiltak som kan styrke kommunenes systematiske medvirkningsarbeid og gjøre dette fokuset mindre avhengig av tilfeldige ildsjeler i organisasjonen. En overordnet medvirkningsstrategi i kommunene kan bidra til å holde et kontinuerlig fokus på denne tilnærmingen. De understreker at det samtidig bør avsettes ressurser til å iverksette strategien. De foreslår også en egen demokratikoordinator, slik en del svenske og danske kommuner har. Det ser ut

til at kommuner som har slike stillinger i større grad lykkes med å holde et vedvarende fokus på temaet og med å styrke bevisstheten om nødvendigheten av en slik tilnærming blant andre i kommuneorganisasjonen. De anbefaler også å etablere skriftlige prosedyrer for innbyggermedvirkning, med fokus på både når det skal brukes og hvordan man bør gå frem.

Tiltak for å nå ønsket målgruppe, og for langvarig engasjement

En utfordring med mange medvirkningsprosesser er at deltakerne ikke representerer hele målgruppen [8, 9, 13]. I følge undersøkelsen til Klausen og medarbeidere [9] er deltakelsen som regel høyest blant de mer ressurssterke. Disse har gjerne høyere utdanning og god inntekt, er godt voksne, gode til å snakke for seg og er engasjerte på mange områder. Det ser ut til at det er spesielt vanskelig å rekruttere hjemmeboende eldre, ungdommer, mennesker med sosiale problemer og innvandrere. Terskelen for å delta oppleves ofte som høy, både av praktiske årsaker som mangel på tid, transport, barnepass eller økonomi, eller fordi man opplever å ikke ha nok kunnskap og kompetanse [9, 13]. Blant annet kan fagterminologien oppleves vanskelig å forstå, man kan oppleve å ha lite kunnskap om hvordan offentlig byråkrati og politikk fungerer, og arenaen for medvirkningsprosessen kan oppleves som formell og fremmed. For mange er det spesielt utfordrende å fremme sin mening i store forsamlinger. Noen lar være å delta fordi de ikke har tro på at deres deltakelse vil utgjøre noen forskjell [7, 13].

Det pekes på mange tiltak som kan styrke muligheten for å nå alle relevante undergrupper av en målgruppe. Man bør for det første være bevisst hvem målgruppen er, og hvem undergruppene av målgruppen er [7]. Måltrettet, direkte og personlig invitasjon kan lettere motivere til deltakelse. Videre kan ulike arenaer for medvirkningsprosessen være ekskluderende og inkluderende, eller appellere ulikt, for ulike grupper [7]. For eksempel kan digitale medvirkningsverktøy passe noen målgrupper, men være ekskluderende for andre målgrupper. Åpne folkemøter vil trekke til seg noen målgrupper, men ikke andre. Det vil derfor ofte være nyttig å benytte flere metoder for å sikre representativitet [9]. For de som er spesielt vanskelige å rekruttere og få i tale kan det være nyttig å oppsøke dem på deres eksisterende arenaer og/eller etablere råd som kan representere deres grupper.

Å anvende et mangfold av medvirkningsmetoder kan også styrke innbyggernes tillit til beslutningstakerne. Klausen og medarbeidere [9] fant at innbyggerne er mer tilfredse med politikernes lydhørhet i kommuner med mange medvirkningstiltak, selv om mange slike tiltak ikke nødvendigvis gjør at de deltar mer i slike prosesser. Det å tilby mange kanaler for medvirkning signaliserer at de er interessert i hva folk mener.

Videre vil folk lettere motiveres til å delta om temaet er konkret og avgrenset, om tidsperspektivet ikke er for langt og om man føler seg berørt [9]. Det må oppleves som meningsfullt å delta. Disse forholdene forutsetter tydelig informasjon i forkant av medvirkningsprosesser, om hva som er formålet, om medvirkningsopplegget, om tidsrammen for medvirkningsprosessen, om hvordan innspill vil følges opp videre, og om påvirkningsmulighetene [7-9]. Å legge til rette for slike realistiske forventninger til hva deltakelse i medvirkningsprosessen kan bety for utfallet kan styrke tillit til slike prosesser og bidra til langvarig engasjement og deltakelse.

Tillit til medvirkningsarbeidet og vedvarende motivasjon for deltakelse vil også kunne styrkes ved å gi deltakerne tilbakemelding om resultater av de enkelte medvirkningsprosessene og hvordan disse er anvendt videre som grunnlag for vedtak [7-9]. Klausen og medarbeidere [9] viser til at den største utfordringen er knyttet til å implementere funn fra medvirkningsprosessene. Om deltakere opplever at deres innspill ikke blir tatt hensyn til, vil det føre til skuffelse, redusert motivasjon for videre engasjement og mistenksomhet ved senere invitasjoner til medvirkning. Klausen og medarbeidere [9] finner at få av de case-kommunene de inkluderer i forskningen sin har gode nok rutiner for å bringe innspill fra medvirkningsprosessene i videre beslutningsprosesser, og å tydeliggjøre og melde tilbake til deltakerne hvordan innspillene blir brukt og hva som ble utfallet av saken.

Langvarig engasjement kan styrkes gjennom en opplevelse av reell medvirkning. Arnstein [8] fremhever i denne sammenheng betydningen av at medvirkningsprosesser med målgruppen gjennomføres også når tiltak er besluttet, for eksempel knyttet til videre beslutninger om lokalisering av og innhold i tiltakene.

3.0 Om prosjektkommunene – konteksten for Nærmiljøprosjektet

De tre involverte kommunene i Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke var Flesberg, Nore og Uvdal og Rollag. Disse utgjør Numedalskommunene og ligger i den sørlige delen av fylket [17]. Flesberg kommune ligger lengst sør i Numedal og har ca. 2700 innbyggere [18]. Nordvest for Flesberg ligger Rollag kommune med ca. 1400 innbyggere [19]. Nore og Uvdal ligger lengst nord med ca. 2500 innbyggere [20] (se kart). Disse er innlandskommuner med kommunesentre og spredt bebyggelse. De er omringet av mye natur, inkludert Numedalslågen og store fjellområder. Hovednæringene er landbruk, industri og kraftproduksjon, og bygg og anlegg. Numedalen har et rikt lags- og foreningsliv, en spennende kulturhistorie og mange kulturminner. Flesberg kommune er organisert med rådmann, Oppvekst- og kulturetat, Helse- og omsorgsetat og Teknikk, plan og ressurs [21]. Nore og Uvdal er organisert med rådmann og kommuneområdene Næring, miljø og kommunalteknikk, Helse og omsorg, og Skole, barnehage og kultur [22]. Rollag kommune er organisert med rådmann og etatene Teknikk, plan og ressurs, Helse og omsorg og Oppvekst og kultur [23]. Kommunene i Numedalen samarbeider om flere kommunale tjenester [21].

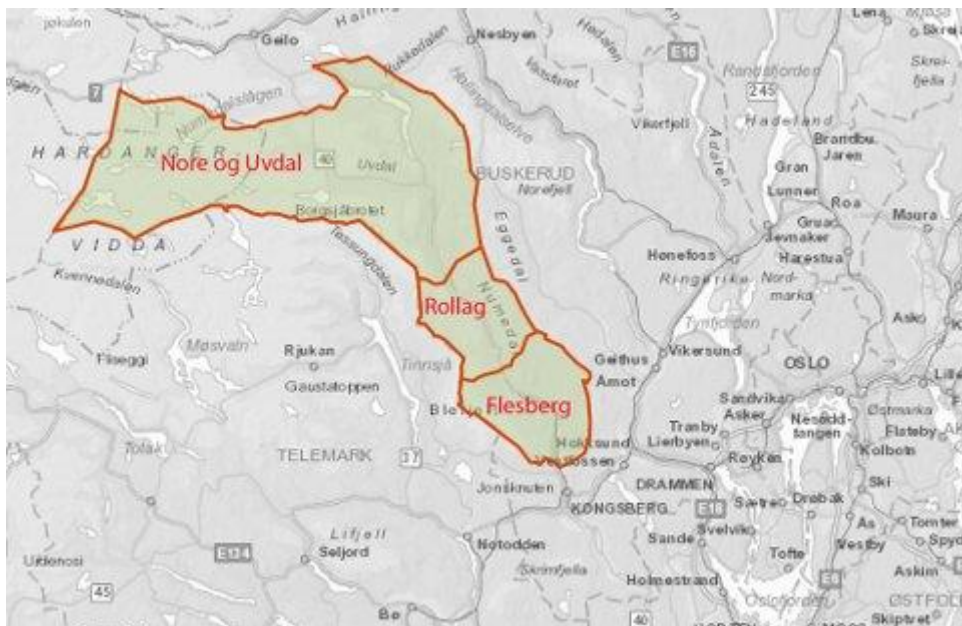

Foto: kart: Lars Bryne. Hentet fra Laagendalsposten

4.0 Metodetilnærming

Nedenfor gis en beskrivelse av den metodiske tilnærmingen i evalueringen av prosjektet.

4.1 Design, utvalg og datainnsamling

Evalueringen av Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke er basert på ulike typer data. For å få en dypere innsikt i prosjektet og erfaringene med det ble det besluttet å anvende en kvalitativ tilnærming i datainnsamlingen. Vi oppfattet det slik at en optimal besvarelse av evalueringsspørsmålene forutsatte data fra i hvertfall følgende målgrupper; 1) innbyggerne som deltok i medvirkningsprosessene, 2) kommunalt ansatte med ansvar for planlegging og gjennomføring av medvirkningsprosessene eller ansvar for å integrere resultater fra medvirkningsprosessene i arbeidet med å utforme folkehelseoversikt, planer og tiltak, og 3) fylkeskommunalt ansatte som var involvert i prosjektet. Dataene ble samlet inn via kvalitative spørreskjemaer, det vil si skjemaer med åpne spørsmål som skulle besvares skriftlig, enten på papir eller elektronisk.

Målgruppe 1, deltakerne på medvirkningsprosesser, fikk spørsmål om deres erfaringer med deltakelsen i medvirkningsprosessene. De ble spurt om hvordan de opplevde deltakelsen, om hva ved metoden som fungerte bra og hva som fungerte dårlig, om de hadde tips til forbedringer og om de trodde at deres innspill ville bli tatt hensyn til av de som bestemmer i kommunen (se vedlegg 1). Spørsmålene ble ved enkelte tilfeller justert av prosjektmedarbeiderne for bedre tilpasning til målgruppen for en aktuell medvirkningsmetode. For eksempel ble spørsmålsformuleringer forenklet når målgruppen var barn og unge. De kommunale arrangørene av medvirkningsmetodene hadde ansvar for å samle inn dataene fra deltakerne og videresende til oss. De fikk instruksjon om å forsøke å gjennomføre datainnsamlingen så raskt som mulig etter gjennomført medvirkningsmetode for å redusere utfordringen med redusert hukommelse ved utsatt besvarelse. De ble anbefalt å sette av de siste 10-15 minuttene av medvirkningsprosessen til dette formålet. For å sikre en håndterlig mengde data til evalueringen ble arrangørene oppfordret til å legge opp til felles besvarelse fra mindre grupper av deltakere om antallet deltakere ved en medvirkningsprosess var stort. De skulle poengtere for deltakerne at gruppebesvarelsene skulle reflektere deltakernes ulike perspektiver og synspunkter. En rekke medvirkningsprosesser ble gjennomført med ulike målgrupper i alle tre prosjektkommunene. Noen av disse prosessene ble ikke evaluert av deltakerne. Det skyldtes i noen tilfeller at medvirkningsprosessene allerede var gjennomført før prosjektmedarbeiderne ble kjent med evaluatorenes ønsker om deltakerevaluering, at arrangørene var andre enn prosjektmedarbeiderne og hadde ikke kjennskap til at dette skulle gjennomføres, eller at de opplevde det tidsmessig vanskelig å gjennomføre.

Målgruppe 2, kommunalt ansatte som arrangerte medvirkningsprosessene og innarbeidet resultater fra disse i folkehelseoversikt, planer og tiltak, fikk spørsmål om disse prosessene og deres erfaringer med dem. Spørsmålene ble gitt dem i to omganger, avhengig av hvilken prosjektfase de var i. Tidlig i 2017 fikk prosjektmedarbeiderne spørreskjemaet vedrørende deres erfaringer med å planlegge og gjennomføre medvirkningsmetodene (se vedlegg 2). De ble blant annet bedt om å beskrive medvirkningsmetodene de hadde arrangert, prosessene med planlegging og gjennomføring av medvirkningsprosessene, samt erfaringer med disse forholdene. De fikk instruksjon om å besvare skjemaet så raskt som mulig etter en gjennomført medvirkningsmetode, slik at essensiell informasjon ikke ble glemt. Forsommeren 2018, når de fleste medvirkningsprosessene var gjennomført og arbeidet med å anvende innhentet kunnskap i utforming av tiltak, folkehelseoversikt og planer var godt påbegynt, fikk prosjektmedarbeiderne tilsendt nytt spørreskjema (se vedlegg 3). De skulle her beskrive hvilke tiltak som var blitt iverksatt på grunnlag av den kvalitative kunnskapen innkommet gjennom medvirkningsprosessene, hvorvidt innhentet kunnskap var blitt forankret i folkehelseoversikt og planer, samt deres erfaringer med disse prosessene. De ble også spurt om hvordan de opplevde fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for dem i prosjektet. De fikk instruksjon om at skjemaene skulle besvares gruppevis, av aktuelle ansatte som hadde vært involvert i de ulike prosessene. Det ble poengtert at besvarelsen skulle reflektere mangfoldet av perspektiver og synspunkter i gruppene. Besvarelsene ble nedtegnet elektronisk og tilsendt oss via e-post. Vi mottok felles besvarelse av hvert av skjemaene fra hver av prosjektkommunene.

Fordi vi opplevde at besvarelsene fra involverte kommunalt ansatte angående gjennomførte medvirkningsprosesser og tilhørende koplinger til tiltak var noe mangelfull, samlet vi etter prosjektslutt ytterligere data vedrørende disse forhold. Dette ble gjort ved at de lokale prosjektlederne i to omganger fikk tilsendt utkast til rapportens resultatkapittel med tilhørende spørsmål som vi ønsket besvart.

Målgruppe 3, fylkeskommunalt ansatte som hadde vært involvert i prosjektet, fikk høsten 2018 tilsendt et spørreskjema med spørsmål om deres erfaringer knyttet til samarbeid med prosjektkommunene, inkludert hvorvidt og hvordan de hadde bidratt til kompetanseoverføring, veiledning og oppfølging av kommunene (se vedlegg 4). Vi mottok en elektronisk felles besvarelse fra de to fylkeskommunale representantene i prosjektet, faglederne for henholdsvis folkehelse- og planseksjonen.

I tillegg til dataene innsamlet gjennom kvalitative spørreskjemaer fra disse tre målgruppene, er evalueringsarbeidet også basert på annen informasjon vi har hatt tilgang til gjennom og etter prosjektperioden. Vi har gjennom «følge-med»-rollen i prosjektet vært aktive deltakere på en rekke

møter - i den overordnede prosjektgruppen, med fylkeskommunen og med styringsgruppen. Vi hadde også en deltakende observatørrolle på den første felles medvirkningsprosessen for prosjektkommunene høsten 2016 og på en Nærmiljøprosjekt-relatert dialogkonferanse som prosjektkommunene deltok på i Vestfold våren 2018. Vi har også hatt tilgang til en rekke prosjektdokumenter, slik som felles prosjektplan for de tre prosjektkommunene [17], referater fra styringsgruppemøter, overordnet prosjektgruppemøter og lokale prosjektgruppemøter, rapporter samt brosjyrer og informasjon utarbeidet for innbyggerne. Tilgjengelig informasjon fra de ulike arenaene vi har deltatt på og fra dokumentene vi har lest har utgjort en del av datagrunnlaget i evalueringen.

4.2 Analyse

Utgangspunktet for analysen var evalueringsspørsmålene som Helsedirektoratet ønsket besvart. Begge evaluatorene har lest all innsamlet data fra de kvalitative spørreskjemaene samt ulike prosjektdokumenter, og deltatt på de fleste omtalte prosjektrelaterte møteplassene. Førsteforfatter har ledet arbeidet med å analysere tilgjengelige data. Evaluatorene har jevnlig drøftet prosessene i prosjektkommunene opp mot evalueringsspørsmålene fra Helsedirektoratet, altså funnene i evalueringen, både underveis i prosjektperioden og i fasen med rapportskrivning.

4.3 Validering

For å validere beskrivelsen av og prosjektmedarbeidernes erfaringer med de ulike prosjektrelaterte prosessene i kommunene, fikk de lokale prosjektlederne anledning til å lese over og gi korrigerende innspill til utkast til resultatdelen av rapporten.

5.0 Resultater

Det langsiktige målet med Nærmiljøprosjektet i de tre Buskerudkommunene har vært å styrke befolkningens helse gjennom mer helsefremmende nærmiljøer. Dette skulle oppnås gjennom flere prosesser som skulle finne sted i prosjektperioden. Kommunene skulle gjennomføre medvirkningsprosesser med innsamling av kvalitative data blant kommunenes innbyggere og andre berørte parter for å kartlegge helserelaterte utfordringer og muligheter i kommunenes nærmiljøer og aktuelle geografiske innsatsområder og målgrupper for nærmiljøutviklingsarbeidet. Denne kunnskapen skulle inngå som grunnlag for prioriteringer og utforming av konkrete tiltak. For å styrke det systematiske og langsiktige folkehelsearbeidet ble prosjektkommunene oppfordret til å integrere fremkommet kunnskap og satsningsområder i folkehelseoversikt og aktuelle planer.

Kommunene startet medvirkningsarbeidet bredt, både i forhold til målgruppe og tema, med en initierende prosess som var felles for de tre kommunene. Etterfølgende lokale medvirkningsprosesser ble stadig mer avgrenset i forhold til prioriterte målgrupper og tematiske eller geografiske områder. Det er dermed til sammen gjennomført et stort antall medvirkningsprosesser i prosjektkommunene. Disse har resultert i mange tiltak for mer helsefremmende nærmiljøer og mye erfaring knyttet til å rekruttere til og gjennomføre medvirkningsprosesser, samle inn og bearbeide kvalitativ kunnskap, samt forankre slik kunnskap i folkehelse relatert oversikts- og planarbeid. Dette arbeidet, samt relevante aktørers vurdering av de ulike prosessene, blir presentert i det følgende.

Vi vil innledningsvis beskrive organiseringen av Nærmiljøprosjektet samt oppsummere prosjektmedarbeideres erfaringer med denne. Neste del vil omfatte en beskrivelse av og erfaringer med gjennomførte medvirkningsmetoder samt anvendelsen av fremkommet kunnskap i utforming av tiltak, folkehelseoversikt og planer. Vi vil så presentere en beskrivelse og relevante aktørers vurderinger av henholdsvis kommunikasjonen til innbyggerne om resultatene av medvirkningsprosessene, forankringen av prosjektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen og fylkeskommunens støttende rolle for prosjektkommunene.

5.1 Organiseringen av Nærmiljøprosjektet

Buskerud fylkeskommune var prosjekteier for Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke. Prosjektet var organisert med en styringsgruppe, en overordnet prosjektgruppe på tvers av kommunene og lokale prosjektgrupper i hver av kommunene. Styringsgruppen bestod av rådmennene i de tre kommunene samt en representant for Buskerud fylkeskommune. Rådmannen i Flesberg kommune var styringsgruppeleder og prosjektansvarlig. Den overordnede prosjektgruppen var satt sammen av representanten for Buskerud fylkeskommune, sentral prosjektleder, som også var lokal prosjektleder i Flesberg kommune, lokal prosjektleder i Rollag kommune, lokal prosjektleder i Nore og Uvdal

kommune samt en ekstern konsulent fra Kongsbergregionen. Denne gruppen ble nedsatt i 2016 på oppdrag fra styringsgruppen i samråd med sentral prosjektleder.

Involverte representanter fra fylkeskommunen hadde stillinger som faglige ledere for henholdsvis folkehelse- og planseksjonen. Sentral prosjektleder/lokal prosjektleder i Flesberg kommune hadde folkehelsekoordinatorstilling i Flesberg kommune. Lokal prosjektleder i Rollag kommune hadde stilling som folkehelsekoordinator og fysioterapeut i kommunen. Det var i prosjektperioden utskiftning av lokal prosjektleder i Nore og Uvdal. Den første, som besittet posisjonen frem til september 2017, jobbet med planlegging i kommunen. Overtakeren jobbet som kulturmedarbeider og som leder for frivilligsentralen i kommunen. De lokale prosjektlederne ble frikjøpt tilsvarende 30-40 % av sine stillinger for å jobbe med Nærmiljøprosjektet.

Den overordnede prosjektgruppen drøftet og fulgte opp saker løpende via månedlige møter, e-post og Skype-samtaler. Styringsgruppen fikk generell informasjon og saker til beslutning gjennom henholdsvis rapporter og styringsgruppemøter tre ganger årlig.

Alle tre lokale prosjektgrupper var bredt sammensatt. Den lokale prosjektgruppen i Flesberg kommune bestod hovedsakelig av lokal prosjektleder, teknisk sjef, MOT-koordinator/skolerepresentant, styrer i en barnehage og en seniorinnbygger. I Rollag bestod den lokale prosjektgruppen av lokal prosjektleder, skogbruksjef, kulturkonsulent og frivillige ressurspersoner. I Nore og Uvdal bestod den lokale prosjektgruppen av representanter fra helse-, skole- og næringsavdelingen. Den lokale prosjektlederen hadde det overordnede ansvaret for sin lokale prosjektgruppe. De lokale prosjektgruppene hadde, blant annet grunnet ulik kultur og kompetanse, ulike tilnærminger til Nærmiljøprosjektarbeidet i sine respektive kommuner. Blant annet varierte prosjektgruppenes bruk av tid og ressurser i prosjektarbeidet. I en del tilfeller ble sammensetningen av lokal prosjektgruppe justert underveis, eller ytterligere lokale arbeidsgrupper ble nedsatt, for å tilpasse til spesifikke medvirkningsprosesser og tilhørende tiltaksutvikling.

[Erfaringer med organiseringen](#)

De lokale prosjektlederne opplevde generelt organiseringen av prosjektet som hensiktsmessig, og især det å kunne tilpasse prosjektgruppesammensetningen til ulike prosjektaktiviteter. De uttrykker at det opplevdes helt nødvendig å få øremerket en så stor andel av sin stilling til prosjektarbeidet for å lykkes med koordineringen og oppfølgingen av prosjektaktivitetene. Lokal prosjektleder i Flesberg opplevde det nyttig å ha en innbyggerrepresentant i tillegg til kommunale representanter i den lokale prosjektgruppen da han bidro med et friskt «utenfra-blikk» i det lokale medvirkningsarbeidet.

Sentral prosjektleder opplevde at det var krevende å få tilstrekkelig innsikt i det lokale arbeidet i de to andre kommunene hun selv ikke var direkte engasjert i. Hun erfarte at det tok lang tid før de tre

lokale prosjektlederne utviklet en felles forståelse av prosjektet, arbeidet og prioriteringer. Dette vanskeliggjorde hennes tenkte bidrag inn i de andre prosjektkommunene, både hva gjelder kompetanseoverføring og nettverksbygging. Hun opplevde at ulik kommunal organisering og ulik kultur for samarbeid på tvers bidro til disse utfordringene. Hun hadde intensjon om å delta på minst to møter pr. semester i de lokale arbeidsgruppene, for å bygge relasjoner, sikre felles informasjon og styrke prosjektets forankring på tvers. Dette ble ikke gjennomført som planlagt, men antas å kunne ha bidratt til en fremskyndelse av samarbeidsprosessene. Hun uttrykker at det likevel var en styrke for prosjektet og for muligheten til å jobbe «bottom-up» at stillingen som sentral prosjektleder var plassert geografisk tett på prosjektkommunene fremfor der fylkeskommunen har hovedsete.

5.2 Gjennomførte medvirkningsprosesser og forankring av resultater i tiltak, folkehelseoversikt og planer

I det følgende presenteres medvirkningsprosessene i de tre prosjektkommunene, samt hvordan resultater fra prosessene er anvendt som grunnlag for utforming av tiltak, folkehelseoversikt og planer. Medvirkningsarbeidet startet med en felles prosess for de tre kommunene, gjennom bruk av metoden Tankefangst, som senere ble gjentatt på lokalt nivå i alle tre kommuner. Beskrivelsen av og erfaringene med denne metoden presenteres felles for de tre kommunene. De videre lokale medvirkningsprosessene og tilhørende implementerte tiltak vil presenteres for hver kommune for seg. Vi mottok ulik mengde data vedrørende de anvendte medvirkningsmetodene og erfaringene med dem. Omtalen av disse vil derfor variere i omfang. Erfaringer knyttet til å forankre resultater fra medvirkningsprosessene i helseoversiktsdokument og planer presenteres felles for prosjektkommunene.

5.2.1 Gjennomførte medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak

5.2.1.1 Felles og lokale Tankefangst

Gjennomføring av metoden

Den overordnede prosjektgruppen la innledningsvis til rette for gjennomføringen av en felles medvirkningsprosess for de tre prosjektkommunene. Målet var å identifisere nærmiljøfaktorer av betydning for befolkningens helse. *Tankefangst* ble valgt som metode. Metoden ble introdusert for prosjektgruppen av innleid antropolog Ivar Haugstad fra IISO (Internasjonalt Institutt for Seriøs Oppmuntring). Metoden er inspirert av konseptet «Planning For Real», utviklet av Tony Gibson [24], hvor kjernen er «Eyes down, hands on, rubbing shoulders», hvilket betyr at deltakere skal stå tett sammen og konsentrert skrive ned sine innspill på gitte utfordringer eller spørsmål. Tankefangst ble gjennomført felles to ganger, henholdsvis en ettermiddag i september 2016 for innbyggere og frivillige aktører og påfølgende formiddag for kommunalt ansatte, politikere og næringsdrivende.

Innbyggerne ble invitert via e-post til lag og foreninger, oppslag på lokalbutikker og direkte kontakt med antatte nøkkelpersoner via telefon og e-post. I tillegg ble lederne i skolene og barnehagene i alle tre kommunene tilsendt informasjon og oppfordret til å henge opp oppslag og videreformidle til foresatte. Det ble i invitasjonene lagt vekt på at deltakere ville få mulighet til å komme med innspill til hva som var viktig for dem i deres lokalsamfunn eller i deres arbeid for lokalsamfunnet. Prosessene foregikk på Lampeland hotell, som ligger i Flesberg kommune.

Rundt 80 innbyggere og representanter for frivillige organisasjoner deltok den første dagen. En stor andel av disse var over 60 år. Rundt 60 kommunalt ansatte, politikere og næringsdrivende i alderen ca 45 år og eldre deltok den andre dagen. Etter innledende presentasjon av prosjektet og Tankefangstmetoden fra overordnet prosjektgruppe og to inspirasjonsforedrag av henholdsvis professor Dag J. Lønning fra Høgskulen for landbruk og bygdeutvikling (HLB) og Ivar Haugstad, ble selve Tankefangstprosessen gjennomført. Ivar Haugstad ledet prosessen begge dagene. Gråpapir og tusjer ble lagt utover lange bord. På hvert bord/gråpapir var det nedskrevet spørsmål som skulle besvares av deltakerne. Følgende spørsmål ble stilt på Tankefangst for innbyggere og frivillige aktører: 1) Hva hemmer folkehelse i Numedal/ditt nærmiljø?; 2) Hva fremmer folkehelse i Numedal/ditt nærmiljø?; 3) Hva gløder du for?/Hva er du god på?/Hva skal til for at du vil dele dette med andre?; 4) Hva er du opptatt av/Hva er viktig for deg?; 5) Jeg skulle ønske vi kunne prioritere...; 6) Mitt beste tips til noen som ønsker å iverksette og lykkes med tiltak i nærmiljø og lokalsamfunn er.... Følgende spørsmål ble stilt på Tankefangst for ansatte, politikere og næringsdrivende: 1) Hva oppdager du i hverdagen som hemmer folkehelse i Numedal?; 2) Hva oppdager du i hverdagen som fremmer folkehelse i Numedal?; 3) Hva gløder du for?/Hva er du god på?/Hva skal til for at du vil dele dette med andre?; 4) Hva kan dette prosjektet bety for deg i din arbeidshverdag?; 5) Hva blir viktig å fokusere på fremover?. Deltakerne ble delt inn i grupper som ble fordelt rundt bordene. Deltakerne fikk fem minutter til å besvare spørsmålet ved det aktuelle bordet, før gruppen flyttet seg videre til neste bord. Slik fortsatte de til de hadde vært innom alle bordene. De besvarte spørsmålene individuelt, ved å skrive på gråpapiret, og hadde underveis mulighet til å snakke med både andre i gruppen og prosjektmedarbeidere.

For å nå frem til et bredere spekter av innbyggere fra alle kommunene, især unge voksne, og for å komme frem til innsatsområder lokalt, besluttet den overordnede prosjektgruppen at ytterligere Tankefangstprosesser skulle gjennomføres i eksisterende og planlagte lokale møteplasser i hver kommune. Dette skjedde senere samme høst. I Flesberg kommune ble én Tankefangstprosess gjennomført med 18 ungdommer fra Rollag og Flesberg kommuner på en MOT-samling (forebyggende livsmestringsprogram i skolen) og én ble gjennomført med ca. 20 foreldre i alderen 25-40 år på et foreldremøte i en barnehage. Møteleder var familierapeut i Flesberg kommune. I

Nore og Uvdal ble Tankefangstprosesser gjennomført for henholdsvis 14 deltakere i alderen 35-50 år på FAU's årsmøte på en barneskole og for kommunens generelle befolkning i kommunestyresalen. Lokal prosjektleder ledet prosessene sammen med en representant fra den overordnede prosjektgruppen. I Rollag ble Tankefangstprosesser gjennomført med foreldre og barn/ungdom på et møte i Lågen 4H og med representanter for Veggli velforening. 25 innbyggere i alderen 12 til 45 år deltok på førstnevnte Tankefangst. Syv innbyggere på 55 år eller eldre deltok i sistnevnte Tankefangst. Lokal prosjektleder ledet prosessene.

De nedskrevne svarene fra disse åtte Tankefangstprosessene utgjorde data som ble behandlet, analysert og sammenfattet i en egen rapport av prosjektmedarbeiderne med støtte fra det danske firmaet CoUrban Design Collective [25]. Det fremkom av analysen at deltakerne var spesielt opptatt av psykososiale forhold og det tilhørende behovet for å tilrettelegge for sosiale møteplasser og ulike fritids- og friluftstilbud, med spesielt fokus på fysisk aktivitet. Videre fremkom det et behov for styrket offentlig kommunikasjon for at ulike målgrupper skulle kunne utnytte de tilbudene som fantes. Det fremkom også at spesifikke målgrupper hadde ekstra behov for tiltak, inkludert barn og unge, innvandrere og eldre.

[Erfaringer med metoden](#)

Generelt erfarte prosjektmedarbeiderne metoden som nyttig i startfasen av mer omfattende medvirkningsprosesser. De opplevde at den satte i gang tankeprosesser hos deltakerne knyttet til temaet som ble satt i fokus, at den virket engasjerende og mobiliserende. De opplevde å få mange nyttige innspill til fokusarenaer som ble besluttet å følges opp i senere medvirkningsprosesser. De erfarte at metoden var enkel å gjennomføre med mange personer, at den var ukomplisert å forklare for deltakerne og at den var tidseffektiv. De opplevde den å virke ufarlig for personer som ikke hadde vært med i slike prosesser tidligere.

Samtidig formidlet prosjektmedarbeiderne ulike utfordringer med rekruttering, gjennomføring og etterarbeid. De lyktes i liten grad å rekruttere unge voksne eller innbyggere fra Nore og Uvdal og Rollag til den innledende felles Tankefangsten rettet mot innbyggere og frivillige. De oppfattet at sistnevnte var relatert til praktiske utfordringer knyttet til avstander og transportmuligheter. Videre hadde aktive i lag og foreninger blitt spesielt oppfordret til å delta, da man oppfattet å være avhengige av slik pådrivere for å lykkes i gjennomføringen av folkehelsefremmende prosjekter. Men prosjektmedarbeiderne uttrykte at disse ikke nødvendigvis representerer befolkningen generelt når det kommer til preferanser og tanker for samfunnsutvikling. På bakgrunn av disse erfaringene oppfattet de at den generelle innbyggermedvirkningen ikke ble godt nok ivaretatt gjennom de innledende Tankefangstprosessene, og vektla behovet for å benytte seg av flere metoder for å nå et bredere lag av befolkningen.

Prosjektmedarbeiderne reflekterte også over gyldigheten av svarene innsamlet gjennom Tankefangstmetoden. De opplevde eksempelvis at en del svar reflekterte budskapet i foredragene som ble holdt i forkant av selve Tankefangstprosessen. Prosjektmedarbeidere observerte også at enkelte deltakere noterte samme svar som andre deltakere, muligens for å forsterke et budskap, mens enkelte ikke noterte svar på spørsmålene, muligens fordi de ikke så nytten av å gjenta et budskap som allerede var notert. Prosjektmedarbeiderne mente også at de kunne ha jobbet mer med spørsmålsstillingene i forkant av prosessen, slik at det ble helt tydelig for både dem og deltakerne hva man ønsket å oppnå. Blant annet fikk prosjektmedarbeidere tilbakemelding fra deltakere om at det kunne være vanskelig å besvare slike åpne og overgripende spørsmål. De opplevde også at deltakere kunne ha utfordringer med å forstå innholdet i sentrale begreper som ble benyttet i spørsmålene, for eksempel «folkehelse» og «nærmiljø». Videre ble det på grunn av plassmangel stilt flere spørsmål på ett av gråarkene. Prosjektmedarbeiderne erfarte at alle disse forhold vanskeliggjorde tolkningen av innspillene, og anbefaler for fremtidige gjennomføringer å justere spørsmålene så det blir helt tydelig hva som etterspørres, eventuelt avgrense i forhold til tema og/eller målgruppe, og oppfordre deltakerne til å notere ned sine personlig meninger.

Prosjektmedarbeiderne ga videre uttrykk for at behandlingen, analysen og sammenfatningen av dataene fra Tankefangstprosessene tidvis opplevdes utfordrende og tidkrevende, både på grunn av overnevnte forhold, fordi det var store mengder informasjon og fordi det var nytt for de fleste av dem.

Deltakere med kjent kontaktinformasjon ble tilsendt evalueringsskjema i etterkant av de innledende felles Tankefangstprosessene. De fem deltakerne som besvarte skjemaet var generelt positive til metoden. De syntes det hadde vært en god gjennomføring av metoden og de hadde opplevd den som morsom, engasjerende og inspirerende. En av deltakerne la spesielt vekt på at metoden tillot alles meninger å komme frem, og at det å se de andres innspill fikk egen kreativitet til å blomstre. En av deltakerne mente derimot det ville blitt en bedre prosess om man fikk tid til å reflektere over spørsmålene på egenhånd før man gikk rundt til bordene og skrev svar til spørsmålene. Videre mente et par av deltakerne at det var for mange på hver gruppe og at det ble for liten tid ved hvert bord, og at det opplevdes noe kaotisk. Flere hadde forhåpninger om at innspillene ville bli brukt i de videre kommunale prosessene med å utvikle gode nærmiljøer, mens et par hadde mindre tro på at dette ville skje. En av deltakerne var spesielt opptatt av at resultatene måtte forankres i planprosesser og at resultatene og den videre anvendelsen av dem måtte formidles innbyggerne.

I etterkant av Tankefangstprosessene, og på bakgrunn av fremkomne resultater, ble nye lokale medvirkningsprosesser avholdt lokalt i prosjektkommunene for videre prioriteringer av satsningsområder, målgrupper og tiltak. Disse blir presentert nedenfor.

5.2.1.2 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Flesberg kommune

Gjennomføring av metodene

På bakgrunn av resultatene fra Tankefangstprosessene ble tettstedet Svene valgt som prioritert geografisk område i Nærmiljøprosjektet i Flesberg kommune. I Svene er det mange flyktninger, og det fremkom utfordringer knyttet til møteplasser, transport og fysisk aktivitet. Det ble opprettet en lokal arbeidsgruppe som fikk ansvar for det videre nærmiljøarbeidet i Svene. Denne gruppen bestod av en seniorinnbygger, en leder for en barnehage, en MOT-koordinator/ansatt i skolesektoren samt teknisk sjef i kommunen. Det ble i dette arbeidet bestemt å involvere Svenes innbyggere gjennom bruk av medvirkningsmetoden *Gjestebud*. Metoden var allerede godt prøvd ut og positivt evaluert [26]. Ideen om gjestebud som medvirkningsmetode ble første gang lansert av en ressursgruppe av innbyggere som ble opprettet i arbeidet med utvikling av kommuneplanens samfunnsdel i Svelvik kommune [26]. Inspirasjon til ideen ble den gang hentet fra muslimers te-invitasjoner til ikke-muslimere i Oslo, og av de gamle skikkene med gjestebud. Målet var å prøve ut nye metoder for medvirkning der man i større grad kunne lykkes med å rekruttere innbyggere som sjelden deltar i tradisjonelle folkemøter og som i liten grad uttaler seg i samfunnsdebatten. Denne medvirkningsprosessen gjennomføres av innbyggere selv, uten deltakelse fra kommunen/initiativtakeren. Utvalgte personer blir forespurt om å stille som gjestebudverter. Gjestebudvertene inviterer relevante personer til gjestebudet – gjerne venner, bekjente, naboer - som gjerne avholdes i gjestebudvertens hjem. Antall deltakere skal helst ikke overstige åtte. Gjestebuddeltakerne får tildelt konkrete spørsmål av kommunen/initiativtakeren, drøfter disse, og gir sine innspill tilbake til kommunen/initiativtakeren.

Målet for gjestebudene i Svene var å finne frem til tiltak for mer helsefremmende nærmiljøer. Målgruppen var alle innbyggerne i tettstedet. Den lokale prosjektgruppen i Flesberg, med bistand fra konsulentfirmaet COurban, utviklet spørsmål og materiale til gjestebudene, arrangerte et testgjestebud, for så å justere opplegget for gjennomføring i større skala. For å sikre representativitet i forhold til geografi, miljøer og interesseområder ble innbyggere fra ulike områder i Svene og med ulik bakgrunn forespurt om å være gjestebudverter. Prosjektgruppen kontaktet enkeltpersoner direkte i tillegg til å etterspørre gjestebudverter gjennom Svene Vels Facebookgruppe. De syv rekrutterte gjestebudvertene fikk informasjon om opplegget enten elektronisk eller muntlig, og fikk tildelt materiale, som bestod av informasjonsark, oppgaveark, kart og tusjer. Gjestebudene ble blant annet bedt om å besvare spørsmål knyttet til hvilke kvaliteter og aktiviteter i deres nærmiljø som i

dag bidrar til å fremme deres livskvalitet, og hvilke nye tiltak som ville kunne bidra til å styrke deres livskvalitet ytterligere. Besvarelse av spørsmålene i gjestebudene skulle gjøres skriftlig og som markeringer på et kart. Syv gjestebud ble avholdt våren 2017 med til sammen 59 gjester i alderen 20-87 år. Hovedvekten av deltakerne var mellom 35 og 65 år. Prosjektgruppen opplevde å få inn mange nyttige innspill omhandlende både områder som bør bevares eller forbedres samt forslag til nye tiltak. Innspillene omhandlet hovedsakelig ulike møteplasser (for eksempel badeplasser og forsamlingshus), risikoutsatte områder (for eksempel manglende gangfelt og manglende lys) og turveier som var ønsket vedlikeholdt eller forbedret. Forslag til visjon for Svene ble også formulert på ett av gjestebudene: «Svene 2020 er et velholdt tettsted med samlokaliserte aktiviteter».

Fordi prosjektgruppen opplevde å ikke nå målgruppen barn og unge på en tilfredsstillende måte gjennom disse innledende medvirkningsprosessene, ble landskapsarkitektmiljøet ved Norsk miljø- og biovitenskapelige universitet (NMBU) engasjert til et samarbeid på gjennomføring av medvirkningsprosesser blant barn og unge i Svene. Studenter ved et kurs i ungdomsmedvirkning i utforming av lokale miljøer fikk oppdraget med å gjennomføre medvirkningsprosesser med barn og unge i Svene. Dette kurset hadde inngått et samarbeid med Design og arkitektur Norge (DOGA). Første samarbeidsmøte med påfølgende befaring i Svene ble avholdt i juni 2017. Studentene valgte flere medvirkningsmetoder som de gjennomførte med 9. trinn ved den lokale ungdomsskolen. De startet med oppvarmingsøvelsen «*Vote with your feet*» som gikk ut på at elevene skulle stå på en linje og presenteres for utsagn om sitt lokalsamfunn. De skulle ta ett steg frem når de var enige med et utsagn. Dette ble gjort for å få et førsteinntrykk av elevenes forhold til sitt lokalsamfunn og for å få dem til å reflektere over det. I kartleggingsøvelsen «*Daymapping*» skulle elevene markere deres hjem, skole og fritidsaktiviteter, samt veiene de bruker imellom, på et kart over Svene. Målet var å få et hovedinntrykk av elevenes hverdagsliv. I neste øvelse, «*Pictogram*», ble elevene presentert for bilder av sitt nærmiljø. Målet var å få et inntrykk av deres følelsesmessige forhold til steder i deres nærmiljø. I siste øvelse, «*Visjoner for fremtiden*», ble elevene inndelt i grupper og fikk i oppdrag å redesigne steder i deres nærmiljø gjennom kunst og håndverksarbeid. Målet for disse metodene var å etablere en prosess hvor arkitektene (studentene) og innbyggerne (elevene) sammen planlegger utvikling av innbyggernes tettsted. Studentene presenterte dette arbeidet i flere studentoppgaver.

Det ble besluttet å ha fokus også på de tre andre tettstedene i Flesberg kommune i videre nærmiljøutviklingsarbeid. Neste prioriterte tettsted, Flesberg, ble valgt på bakgrunn av lavt innbyggerengasjement og lite tidligere kommunalt fokus på stedet. Våren 2018 ble *Gjestebud* gjennomført her for medlemmene av Flesberg Bygdekvinnelag, for foreldregruppen i en barnehage, for innbyggerne i Flesberg generelt gjennom Flesberg Bygdelag, samt hos fem innbyggere. Det var til sammen 73 deltakere i disse gjestebudene, med en forholdsvis jevn fordeling av kvinner og menn,

men få representanter for de under 35 år. Spørsmålene som skulle besvares var knyttet til hva som bidrar til livskvalitet og utrygghet i nærmiljøet, og ønsker for et fremtidig helsefremmende sentrumsområde og nærmiljø. Innspill skulle noteres med ord samt tegnes inn på kart.

Prosjektgruppen kom gjennom analysen frem til ulike forhold deltakerne ønsket å bevare, å forbedre og å skape. I likhet med resultater fra tidligere gjennomførte medvirkningsprosesser i kommunen reflekterte mange av disse innspillene ønsker om flere og mer tiltrekkende møteplasser samt muligheter for fysiske aktiviteter.

For å nå en innbyggergruppe som i liten grad deltar på lokale bygdelagsmøter eller bruker sosiale medier, oppsøkte lokal prosjektleder og sekretær i Bygdelaget JAFS gatekjøkken en mandag ettermiddag og rekrutterte seks personer til et *Gjestebud* med tilsvarende fokus, dog uten kart. Deltakerne fikk spandert pizza og drikke. Gruppen bestod av fem personer i alderen 59-67 år som var delvis i jobb, pensjonert eller uføretrygdet. Disse var spesielt opptatt av å kunne bli boende i sentrum av Flesberg i leiligheter de kunne leie – ikke eie. De ønsket nærhet til tilbud og tjenester, samt flere hyggelige plasser hvor de kunne ta med seg barnebarna.

For å nå enda flere innbyggere samt besøkende holdt den lokale prosjektgruppen også *stand* på Jokerbutikken i Flesberg sentrum en lørdag formiddag, der publikum fikk mulighet til å komme med innspill til videreutviklingen av tettstedet. Her var det kun fem innbyggere og en fritidsbeboer som kom med innspill.

For å inkludere kommunens hytteeiere i arbeidet med å utvikle mer helsefremmende nærmiljøer i Flesberg, gjennomførte kommunen i samarbeid med Blefjell løypeforening en *digital Facebook-basert spørreundersøkelse* med både lukkede og åpne spørsmål. Kommunen ønsket blant annet å få tilbakemelding fra hytteeiere på spørsmål knyttet til avfallshåndtering, byggesaksbehandling, bruk av svømmehall, attraktivitet og handel- og servicetilbud. 352 hytteeiere besvarte undersøkelsen. Respondentene la mest vekt på ønsker om flere tilbud om og større synlighet av utendørsaktiviteter.

Det videre nærmiljøarbeidet i Flesberg kommune er rettet først mot tettstedet Lampeland grunnet bygging av ny grunnskole med tilhørende idrettshall og svømmehall, og deretter tettstedet Lyngdal. Den lokale prosjektgruppen/kommunen fortsetter i 2019 samarbeidet med DOGA om medvirkningsprosesser for å videreutvikle tettstedene i en mer helsefremmende retning. Flesberg kommune utgjør en av to pilotkommuner i DOGA sitt arbeid med å utvikle digital veileder for medvirkningsverktøyet *Folketråkk*. Dette verktøyet vil bli testet ut her. Det vil også det digitale medvirkningsverktøyet *Maptionnaire*.

Erfaringer med metodene

Prosjektmedarbeiderne uttrykte at gjennomførte Gjestebud dannet grunnlag for vellykket innbyggermedvirkning i Flesberg kommune. De opplevde at metoden var tydelig og lett for deltakerne å forstå, at den ga fylldigere kvalitative data enn Tankefangstmetoden, og dermed et utfyllende kunnskapsgrunnlag for det videre nærmiljøarbeidet. Samtidig hadde de også her utfordringer med rekruttering, både i forhold til å rekruttere det ønskede antall gjestebudverter og ved at få inviterte møtte til ett av gjestebudene. I sistnevnte tilfelle hadde tre småbarnsmødre, som felles gjestebudverter, invitert 30 personer til gjestebud i barnehagens lokaler. Basert på denne erfaringen vektlegger prosjektmedarbeidere betydningen av å instruere gjestebudvertene om å avholde lokale, små gjestebud fremfor å arrangere for større forsamlinger på ukjente arenaer.

Gjestebudene i tettstedet Svene ble evaluert av 13 deltakere eller grupper av deltakere. Også disse uttrykte en positiv holdning til metoden og deltakelsen. De vektla både muligheten til å bidra til bedre nærmiljøer og den sosiale gevinsten av å samles med naboer på denne måten. Bl.a. svarte en gruppe slik på spørsmål om deres opplevelse av å delta i Gjestebud: «Samhold – naboskap – følelse av at det skjer noe – nærområdet blir ivaretatt». En annen gruppe svarte følgende: «Hyggelig å treffe naboen en sjelden ser, og det prates og legges fram forskjellige ideer». To av gruppene formidlet at små grupper av personer som kjenner hverandre senker terskelen for aktiv deltakelse. Det var likevel i flere av gruppene usikkerhet omkring hvorvidt deres innspill ville bli tatt hensyn til i kommunens videre arbeid på området. På spørsmålet om hvordan de trodde at deltakelsen i gjestebudet skulle bidra til at deres stemme ble hørt av dem som bestemmer i kommunen, svarte én gruppe «Lite, dessverre», en annen «Usikker», og en tredje «Vet ikke».

Gjestebudene i tettstedet Flesberg ble evaluert av 19 enkeltpersoner og 7 grupper. Generelt var deltakerne svært positive til både initiativet til innbyggermedvirkning, til metoden generelt og til det praktiske opplegget spesifikt. Mange vektla det positive ved å samles slik i mindre grupper, da det lettere får frem stemmene til personer som er mer forsiktig med å prate i større forsamlinger. Én deltaker uttrykte seg på denne måten: «Fint at vi var få mennesker da det er lettere å snakke!». Én vektla betydningen av samspillet i gruppen som grunnlag for å presentere gjennomtenkte forslag, sammenliknet med om man skulle besvare spørsmålene hver for seg. Noen, sannsynligvis fra den eldre gruppen, var opptatt av at metoder som Gjestebud var spesielt gunstige for å nå frem til dem som ikke bruker sosiale medier. Gjestebudene ble i ett tilfelle gjennomført med flere grupper plassert i samme rom. Mange av deltakerne fra denne gjennomføringen ga uttrykk for at det ble for støyete og vanskelig å kommunisere med deltakerne i egen gruppe. De ytret ønske om å bli plassert på egne rom. Noen ønsket seg mer tid til rådighet. Mange ga uttrykk for at deltakelsen i Gjestebudet hadde hatt en egenverdi i form av at det var hyggelig og sosialt, at de ble bedre kjent med

sambygginger, at det var morsomt, engasjerende, interessant og lærerikt. Blant annet ble en deltaker bedre kjent med turmulighetene i nærmiljøet. Data fra deltakerne antyder at deltakelse i slike prosesser også kan skape et engasjement for nærmiljøet som kan få positive virkninger frem i tid. En av gruppene formulerte seg slik: «Det skaper et engasjement som politikerne ikke kan overse». Noen forventet at kommunen kom til å følge opp deres innspill, de aller fleste visste ikke om det ville skje, men håpet, mens noen få ytret at de ikke hadde tro på at kommunen kom til å gjøre det.

Deltakerne i Gjestebudet på JAFS ga uttrykk for at de syntes det var greit å bli rekruttert til en slik medvirkningsprosess på den måten.

Generelt opplevde prosjektmedarbeiderne i Flesberg kommune at prosessene i Nærmiljøprosjektet bidro til en styrket følelse av felleskap, tilhørighet, trivsel, trygghet, stolthet og identitet blant innbyggerne.

Iverksatte tiltak

Prosjektmedarbeiderne uttrykker at gjennomførte medvirkningsprosesser totalt har gitt kommunen mer kunnskap enn de noen gang har hatt om innbyggerne og forhold i deres nærmiljø som er av betydning for deres helse. Dette har gjort dem mer bevisste og trygge på hvilke områder som bør satses på i nærmiljøutviklingen og hvordan det bør gjøres. En rekke tiltak for bedre nærmiljøer, både indirekte tiltak av organisatorisk/strukturell karakter og tiltak rettet direkte mot innbyggerne, er iverksatt på grunnlag av kunnskap fremkommet gjennom disse prosessene. Disse blir presentert nedenfor.

I samsvar med innbyggernes ønsker om å ruste opp dugnadsarbeidet i Svene, og etter råd fra rådmannen, tok den lokale prosjektgruppen initiativ til å reetablere Svene Vel ved oppstart av det lokale utviklingsarbeidet i tettstedet Svene. Målet var en styrket mobilisering for eget nærmiljø. Foreningen ble reetablert våren 2017. Den lokale prosjektgruppen tok, etter å ha konferert med rådmann, også initiativ til å etablere Flesberg bygdelag. Partnerskapsavtaler mellom kommunen og henholdsvis Svene Vel og Flesberg Bygdelag ble tegnet for gjensidig forpliktende samarbeid. Formålet med partnerskapsavtalen med Svene Vel er et samarbeid om videreutvikling av tettstedet Svene som et levende lokalsamfunn til glede for fastboende og tilreisende. I avtalen inngår en handlingsplan om samarbeid om bl.a. forskjønnning av tettstedet, organisering og gjennomføring av arrangementer samt forbedring av infrastruktur. I tillegg skal velforeningens rolle som samspillspartner med kommunen styrkes ved at velforeningen får en formell status som høringsinstans for kommunale planer og planprosesser, ved at de jobber på lag ved søking om eksterne finansieringskilder til planlagte tiltak, ved at det etableres dialogarenaer og faste møter, samt ved at Svene Vel får tildelt en fast kontaktperson i kommunen.

I tråd med kunnskap fremkommet gjennom Tankefangst om behov for tilrettelegging av aktivitetsarenaer, veiledet prosjektmedarbeidere frivillige lag og foreninger i deres søknadsskriving til ulike stiftelser våren og høsten 2017. Dette resulterte blant annet i et tilskudd på 300 000 kr til innkjøp av maskin til rydding av skøytebane.

På bakgrunn av kunnskap innhentet gjennom Tankefangstprosessene, Trivselsundersøkelse i skolen og Ungdata-undersøkelsen 2017 om barn og unges behov for å bli hørt, samt prosjektmedarbeideres kunnskap om manglende involvering av barn og unge i kommunale beslutningsprosesser gjennom flere år, vedtok politikerne høsten 2018 å etablere et Ungdomsråd. I partnerskapsavtalene med Bygdelagene og velforeningene er det besluttet at de skal ha ansvar for å nominere to ungdommer fra hvert sitt lokale tettsted til rådet.

På bakgrunn av kunnskap fra Tankefangstprosesser og Gjestebud, samt Ungdataundersøkelsen 2017 og trivselsundersøkelser i skolen, som alle pekte i retning av lite bredde i organiserte tilbud til barn og unge i kommunen, få møteplasser og lite muligheter for uorganisert aktivitet, tok oppvekst- og kultursjef i kommunen initiativ til søknad om kommunal deltakelse i KS-nettverket «Aktiv fritid for barn og unge» (2018-2019). Fokuset i dette nettverket er erfaringsutveksling for å kunne opprette møteplasser som fremmer barn og unges deltakelse i kultur-, fritids- og idrettsaktiviteter.

Tiltak for å sikre ferdselsårer i naturen ble påbegynt sommeren 2018, blant annet på grunnlag av kunnskap om behov for merking og synliggjøring av turstier fremkommet gjennom medvirkningsprosessene Gjestebud og spørreundersøkelsen blant hytteiere. Gjennomførte tiltak inkluderer feltregistrering og digitalisering av kjente turstier.

Tre av tiltakene i Flesberg kommune ble implementert i fellesskap med de to andre prosjektkommunene. Det ene handlet om å styrke kommunalt ansattes kompetanse på mobilisering for nyskapning i lokalsamfunnet ved deltakelse i en studie i Samfunnsentreprenørskap. To kommunalt ansatte i Flesberg kommune fikk gjennomføre studien. Basert på ønsker fra innbyggere om turveier og møteplasser i nærmiljøet fremkommet gjennom Tankefangstprosesser, ble det besluttet at studiearbeidet skulle ha et spesielt fokus på en natur- og kulturløype i Flesberg. Det var blant annet et ønske at studiearbeidet skulle legge et grunnlag for senere søknadsprosesser om tilskudd.

Et annet indirekte tiltak for bedre nærmiljøer som ble gjennomført felles for de tre prosjektkommunene var kompetanse- og inspirasjonskurset «Kunsten å lede frivillige». Målet med dette kurset var å gi faglig påfyll og positiv energi til frivillige ledere. Dette tiltaket var i tråd med kunnskap fremkommet i Tankefangstprosesser om et behov for bedre ivaretagelse av frivillig engasjement. Høsten 2018 etablerte kommunene en «Ladestasjon for ildsjeler» på grunnlag av

innspill fra deltakerne på kurset. Dette er en fast møteplass for ildsjeler i kommunene hvor disse kan dele erfaringer og ideer.

Basert på kunnskap fremkommet gjennom ulike medvirkningsprosesser i de tre prosjektkommunene og Ungdataundersøkelsen, som tilsa at ungdom i regionen opplevde et behov for flere sosiale møteplasser, ble et interkommunalt endags sosial happening – Camp Numedal – testet ut høsten 2018. Tiltaket var rettet mot 10. klassingene i de tre kommunene og målet var å styrke trivsel, trygghet, vennskap og samhold mellom dem i forkant av overgang til felles videregående skole. Dette var et samarbeid mellom den overordnede prosjektgruppen, ungdomsskolene i de tre kommunene og Numedal videregående skole.

Det økte fokuset på medvirkning og utvikling av helsefremmende nærmiljøer i Flesberg kommune gjennom Nærmiljøprosjektet ser ut til å ha skapt grobunn for mobilisering av også andre grupper i kommunen, som i prosjektperioden på eget initiativ satte i gang prosjekter for bedre nærmiljøer.

5.2.1.3 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Nore og Uvdal kommune

Gjennomførte metoder

Resultatene fra Tankefangstprosessene indikerte blant annet at innbyggerne bekymret seg for ungdommene i kommunen. Bekymringene var relatert til lite fysisk aktivitet, få fritidstilbud og tidlig debut med alkohol, og så ut til å være basert på Tankefangstdeltakernes egne erfaringer samt deres kjennskap til kommunale resultater fra Ungdata-undersøkelsen. Det fremkom i den forbindelse ønsker om å skape flere og bedre fritids- og fysisk aktivitetstilbud for barn og unge i lokalsamfunnet. På denne bakgrunn, og i samsvar med en eksisterende forankring av ungdomssatsing i diverse kommunale planer, besluttet deltakerne på Tankefangstprosessen i kommunestyresalen å prioritere ungdommene i videre tiltak i Nærmiljøprosjektet. Blant annet ble en arbeidsgruppe nedsatt som skulle jobbe med utviklingen av ungdomsklubbprosjektet Aktiv Fredag – et tiltak for mer fysisk aktivitet i regi av ungdomsklubben. Arbeidsgruppen bestod av representanter fra ungdomsrådet og ungdomsklubben, foreldre, ungdomsleder og medarbeidere i Nærmiljøprosjektet.

Nye medvirkningsprosesser ble deretter gjennomført med ungdommer i kommunen, både for å komme frem til innhold i Aktiv Fredag, og for å få deres tanker om andre tiltak som kunne implementeres for denne målgruppen. For å sikre medvirkning fra alle ungdommene i kommunen ble metoden *Innovasjonscamp* gjennomført høsten 2017 for 8.-10. trinn på en ungdomsskole. Elevene jobbet i en uke med et prosjekt med fokus på hvordan de kunne bidra til at andre ungdom i kommunen kunne trives bedre på fritiden. De fikk i oppdrag å planlegge en aktivitet eller et tiltak som kunne drives av og for ungdom på fritiden, og som inkluderte et samarbeid med en ekstern aktør. Prosjektuken ble avsluttet med en presentasjon av tiltakene. Utendørs treningsapparater og

downhill-trasé i kommunens sentrum ble av ungdommene løftet frem som prioriterte tiltak.

Ungdommene ble i 2018 involvert i videre planleggingsprosesser, bl.a. med kommunen og Uvdal idrettslag, vedrørende plassering av treningsparken og traséen for downhill-løype.

Medvirkningsprosessene med ungdommene resulterte blant annet i søknader til ulike stiftelser for finansiering av tiltakene. Søknadene ble skrevet i samarbeid mellom ungdommene, frivillige lag og organisasjoner og den lokale prosjektgruppen. Det ble innvilget midler blant annet til videreutvikling av Aktiv Fredag (250 000,-) og utendørs treningsapparater (250 000,-).

Den lokale prosjektgruppen hadde underveis i prosjektperioden kontakt med frivillige lag og organisasjoner angående utvikling av helsefremmende tiltak i kommunens nærmiljøer. Blant annet ble en medvirkningsprosess med fokus på skolemåltidet gjennomført høsten 2017 med spesielt inviterte aktører fra skolesektoren, kommunens administrasjon og frivillig sektor. Det var Nore Bygdekvinnelag som, basert på kunnskap fra Ungdata-undersøkelsen om at barn og unge i Nore og Uvdal spiser mindre sunn mat enn barn og unge i andre kommuner, tok initiativ til en slik prosess. Den lokale prosjektgruppen ble samarbeidspartner og koordinator. Dette resulterte i et prøveprosjekt med varm mat i skolen, finansiert gjennom frivillig arbeid og kommunalt tilskudd. Kommunen bevilget etter prøveperioden finansiering for skoleåret 2018/19. Videre inviterte Uvdal Bygdekvinnelag høsten 2017 til et åpent folkemøte for å finne løsninger på resultater fra Ungdata-undersøkelsen og egne og andres erfaringer med at manglende offentlig kommunikasjon kunne være medvirkende til ensomhet og manglende deltakelse på organiserte aktiviteter blant ungdommer, eldre og flyktninger i kommunen. Dette var også i samsvar med funn fra Tankefangstprosessene. Et bredt spekter av frivillige deltok på folkemøtet, blant annet fra helselag, pensjonistforeningen, landsforeningen for hjerte- og lungesyke, idrettsråd og frivilligsentralen. Den lokale prosjektgruppen ble også her samarbeidspartner og koordinator. Resultatet av dette møtet var forslaget om å implementere tiltaket Bygdebilen, som innebar å kjøpe en 10-seters buss og mobilisere unge eldre til å organisere transport for ulike målgrupper.

Som tidligere beskrevet deltok også ansatte i Nore og Uvdal på kurset i Samfunnsentreprenørskap. Det ble på bakgrunn av en av studieoppgavene besluttet en nærmiljøsatsing i Uvdal. To innbyggermøter ble gjennomført i Uvdal og flere er under planlegging. Det er herfra sprunget ut ideer om blant annet dugnader, tilrettelegging for sosiale sammenkomster og utvikling av turveier.

Parallelt med medvirkningsprosesser gjennomført som eksplisitt del av Nærmiljøprosjektet, gjennomførte Nore og Uvdal kommune i løpet av våren/forsommeren 2018 ulike medvirkningsprosesser med henholdsvis kommunalt ansatte, grendelag og hytteeiere for å få innspill til rulleringen av kommuneplanens samfunnsdel. Denne planen er også knyttet til et arbeid med å

utvikle sentrumsområdet, også kjent som «Visjon Rødberg». Det ble avholdt fire medvirkningsmøter med ansatte. For å muliggjøre drøftinger av kommunal virksomhet og utvikling med et mer helhetlig blikk ble grupper sammensatt av ansatte fra ulike avdelinger i organisasjonen. Rådmannen og kommunalsjefen ledet møtene. Kommunalsjef, kommuneplanlegger og rådmann startet møtene med en presentasjon av blant annet kommunens økonomi og forventet utvikling i befolkningsstørrelse og kommunale tjenester. De ansatte ble deretter tildelt oppgaver som hver av gruppene avslutningsvis skulle presentere i plenum. De fikk først individuelle spørsmål knyttet til hva som gjør Nore og Uvdal kommune til en god arbeidsplass og deretter gruppeoppgaver knyttet til hvordan man kan skape en god fremtid for kommunen. 60-70 kommuneansatte deltok. Resultatene viste at deltakerne la vekt på gode tjenester, varierte arbeidsplasser, møteplasser, det å snakke hverandre og kommunen opp, samt medvirkning. Fire grendemøter ble avholdt som et samarbeid mellom Nore og Uvdal kommune og Nore og Uvdal næringssselskap. Disse ble arrangert på kveldstid ulike plasser i kommunen, var åpne og varte i tre timer. Møtene startet med innledende presentasjoner og foredrag av henholdsvis lokale politikere og innleid inspirator. Det møtte ca 40 personer på tre av møtene, og vesentlig færre på det siste. Deltakernes innspill til videreutviklingen av sentrum fremkom gjennom gruppearbeid og etterfølgende gruppepresentasjoner. Disse liknet på mange av innspillene fra de kommuneansatte. Et tilsvarende medvirkningsmøte ble gjennomført på kommunehuset for hytteeiere i kommunen. Ordfører og rådmann ledet møtet. 30 hytteeiere (av 4000), inkludert styret i Nore og Uvdal hytteeierforbund, deltok. Individuell, gruppe, plenum (IGP)-metoden ble benyttet. Deltakerne fremhevet blant annet et behov for bedre renovasjonstjenester, bedre fungerende nødetat-tjenester og bedre infrastruktur.

[Erfaringer med metodene](#)

Prosjektmedarbeiderne i Nore og Uvdal kommune opplevde generelt at medvirkningsprosessene førte til kreativitet, gjennomføringslyst og forankring av prosjektet i befolkningen. De understrekte at kombinasjonen av felles og lokale Tankefangstprosesser la til rette for mange ideer til tiltak. De fremhevet behovet for flere etterfølgende medvirkningsprosesser, slik at målgruppen involveres videre i den konkrete planleggingen av prioriterte tiltak. De poengterte viktigheten av å tydeliggjøre sammenhengen mellom de ulike medvirkningsprosessene for deltakerne og innbyggerne, slik at disse har mulighet til å forstå og følge prosessene. De la også vekt på at slike utviklingsprosjekter må ha rom for fleksibilitet og tilpasninger. De uttrykte videre at deres motivasjon for medvirkningsarbeid ble styrket når de så at prosessene avstedkom «produkter», slik som kunnskap i et helseoversiktsdokument eller tiltak.

Kommunalsjef og kommuneplanlegger evaluerte medvirkningsmøtene med kommunalt ansatte, grendelagene og hytteeierne om arbeidet med «Visjon Rødberg». De vurderte prosessene med de

ansatte til å fungere godt. De anså det som spesielt nyttig å blande ansatte fra ulike sektorer i gruppene. Det ble uttrykt slik: «Møte med andre mennesker enn de en omgås til daglig gir grunnlag for større kreativitet og mer interessante diskusjoner. Nye og andre innfallsvinkler og argumenter skjerper tanker og utvider horisonter.» Det ble vurdert positivt at folk kunne møtes og diskutere fremfor å kun svare individuelt på tilsendte spørsmål. Samtidig opplevde de at det var et godt grep å sette av tid til individuelle refleksjoner og notatskriving før igangsetting av gruppediskusjonene. De påpekte videre at det var viktig at alle deltakere skulle få en opplevelse av å bidra, og at det dermed ble nødvendig med stram regi under selve medvirkningsprosessen samt at deltakerne måtte gjenfinne deler av sine innspill i plandokumentet. Samtidig opplevdes den typen medvirkningsprosess å være svært tidkrevende, særlig etterarbeidet med å sortere alle innspill fra de ulike prosessene. For å lykkes opplevde de det som viktig med et grundig forarbeid. De anså det som viktig å unngå tungt fagspråk i presentasjonen, slik at deltakerne kunne få et optimalt grunnlag for diskusjonene, og at oppgavene/spørsmålene er av interesse for deltakerne. Medvirkningsprosessene med grendelagene ble evaluert av kommuneplanleggeren. Det ble oppfattet som viktig å innlede med inspirerende foredrag slik at temaet planlegging ikke ble oppfattet for kjedelig. De opplevde det vanskelig å rekruttere innbyggere til møtene. Arrangørene av medvirkningsprosessene med hytteeiere fikk gode tilbakemeldinger fra deltakerne om opplegget for møtet.

Iverksatte tiltak

Ulike nærmiljørelaterte tiltak ble iverksatt i Nore og Uvdal i løpet av perioden med Nærmiljøprosjektet. Kunnskapsgrunnlaget for valg av tiltak ble i noen tilfeller hentet direkte fra gjennomførte medvirkningsprosesser, mens det i andre tilfeller også var basert på eksisterende kvantitativ kunnskap.

Satsningen på ungdommene var basert på kunnskap både fra medvirkningsprosesser og Ungdata-undersøkelsen. Tiltaket Aktiv Fredag var basert på innspill fremkommet gjennom Tankefangstprosesser. Utendørs treningsapparater og downhill-trasé i Rødberg sentrum er tiltak som har sitt direkte utspring fra medvirkningsprosessen Innovasjonscamp.

Bygdekvinnelagene i Nore og Uvdal startet høsten 2018 det frivillige arbeidet med å bringe og servere varm skolemat til elevene i 1.-10. klasse. Tiltaket er basert på kunnskap utledet av Ungdata-undersøkelsen 2017 og en medvirkningsprosess initiert av Nore Bygdekvinnelag.

Tiltaket Bygdebilen ble iverksatt på bakgrunn av lokale antakelser om at mangel på offentlig kommunikasjon kunne være medvirkende til ensomhet og manglende deltakelse på organiserte aktiviteter blant ulike grupper i kommunen, Ungdata-undersøkelsen samt medvirkningsprosesser initiert av Uvdal bygdekvinnelag. Det svarer også opp på kunnskap fremkommet gjennom

Tankefangstprosesser. Aktuelle målgrupper for tiltaket er beboere på sykehjem, eldre som bor hjemme, funksjonshemmede, barnehagebarn samt barn og unge. Finansiering til bil ble gitt av stiftelser, banken, private og kommunen. Tiltaket organiseres gjennom Frivilligsentralen.

Ett av tiltakene var på organisatorisk nivå. For å styrke kommunal kompetanse på utvikling av helsefremmende nærmiljøer fikk åtte kommunalt ansatte gjennomføre studiet Samfunnsentreprenørskap. I tråd med kunnskap fremkommet gjennom Tankefangstprosesser, hadde de i sitt studiearbeid fokus på hvordan det er for barn og unge å bo i Nore.

5.2.1.4 Videre medvirkningsprosesser og iverksatte tiltak i Rollag kommune

Gjennomførte metoder

Basert på kunnskap fra Tankefangstprosessene ble tre målgrupper valgt for nærmiljøprosjektarbeidet i Rollag kommune: Flyktninger, eldre og ungdommer. Videre medvirkningsprosesser ble iverksatt for hver av disse målgruppene med mål om å komme frem til tiltak.

En arbeidsgruppe ble etablert for det videre medvirkningsarbeidet blant flyktninger. Arbeidsgruppen bestod av innbyggere som hadde ytret ønske om å jobbe med et slikt prosjekt, medlemmer i Bygdekvinnelaget Rollag, medlemmer i pensjonistlaget Rollag og Veggli samt to representanter for målgruppen. For at flyktningene skulle få en ledende oppgave i prosessen ble en av flyktningerepresentantene valgt som leder for gruppen og fikk ansvar for implementeringen av tiltak. Arbeidsgruppen utformet formål med prosessen og bistod med kunnskap og erfaringer relevant for målgruppen. Det ble gjennomført flere møter i arbeidsgruppen, møter med flyktninger i kommunen i deres norskundervisningstid, samt møter mellom arbeidsgruppen og ressurspersoner fra målgruppen. Det ble blant annet invitert til medvirkning med flyktninger og andre potensielle samarbeidspartnere ved bruk av metoden *Workshop*. Grunnet språklige utfordringer og utrygghet knyttet til denne type metode, ble tilnærmingen justert underveis i gjennomføringen. Deltakerne fikk mulighet til å foreslå tiltak og aktiviteter i plenum samt levere innspill til møtelederen på post-it lapper. Innkomne innspill ble tatt med i det videre arbeidet i arbeidsgruppen, og førte til åpningen av møteplassen «Kaféret» høsten 2017.

Medvirkningsarbeidet i målgruppen eldre startet med en anonym kvantitativ *spørreundersøkelse* med rom for utdyping i åpne felt. Spørreundersøkelsen ble utviklet av lokal prosjektleder. Spørreskjemaet ble presentert og delt ut i et møte med pensjonistlaget i kommunen og delt ut til forbigående eldre ved stand på Vegglidagen. En arbeidsgruppe bestående av fysioterapeut i kommunen, kulturkonsulent i kommunen, daglig leder av Folkebiblioteket i kommunen, samt representanter for frivillige lag og foreninger som arrangerer aktivitetstilbud for eldre, analyserte svarene fra spørreundersøkelsen. De etablerte på grunnlag av resultatene en møteplass for eldre i

kommunen. Resultatene fra spørreundersøkelsen la også grunnlag for et fokus på friluftsliv og kultur for målgruppen eldre.

For å få ungdommenes tanker om hva i deres nærmiljø som er viktig for at de skal ha det bra, samt deres ønsker om tiltak, ble medvirkningsprosessen *Workshop* gjennomført med elever på 7.-9. trinn ved Veggli skole i mai 2017. Prosessen ble initiert av Omstillingsprosjektet i kommunen.

Omstillingsprosjektet ble igangsatt i 2011 grunnet nedgang i antall arbeidsplasser og synkende befolkningstall i kommunen. Det har en egen handlingsplan som fokuserer på å styrke stedsutvikling, attraktivitet og trivsel i kommunen, mål som er sammenfallende med målene for

Nærmiljøprosjektet. Omstillingsprosjektet hadde engasjert eksterne aktører (fra Papirbredden Innovasjon og Trøbbelskyter prosjektbyrå) til å bistå i medvirkningsarbeidet, og inviterte etter hvert folkehelsesektoren/den lokale prosjektgruppen slik at de kunne bistå med sin kompetanse samt bruke resultatene i det videre nærmiljøutviklingsarbeidet. Invitasjon til Workshop'en ble delt ut til elevene på skolen en uke i forkant og sendt til foresatte via skolens nettplattform. Lærerne delte inn elevene i åtte grupper på tvers av trinn. Disse gruppene ble plassert ved hvert sitt bord med hver sin sekretær (enten lærer, prosjektmedarbeider eller representant fra frivillig sektor). Etter velkomsttale fra rådmann og informasjon om Nærmiljøprosjektet ved lokal prosjektleder, ble de fire temaene som alle åtte gruppene skulle reflektere rundt presentert for elevene; Næring, bolyst, besøk og prosjekt. Selve medvirkningsprosessen startet ved at sekretæren leste opp for ungdommene spørsmålene tilknyttet temaet ved det aktuelle bordet. Ungdommene reflekterte høyt rundt spørsmålene og sekretæren noterte ned gruppens innspill i stikkordsform. Etter 8 minutter flyttet gruppene seg til neste bord der prosessen gjentok seg med nytt tema som utgangspunkt. Når de kom tilbake til bordet de startet ved, fikk de av sekretæren presentert alle innspill fra alle gruppene på det aktuelle temaet. Gruppen gjorde en prioritering av innkomne innspill på det aktuelle temaet og presenterte dette, samt et slagord for kommunen, for plenum. Gruppen ved bordet med tema Prosjekt presenterte forslagene til prosjekter og plenum stemte frem tre prosjekter som skulle videreformidles styret i Omstillingsprosjektet. Styret bevilget 50 000,- til ett av prosjektene – badedam på Veggli. Det ble opprettet en arbeidsgruppe for arbeidet med implementering av dette tiltaket. Gruppen bestod av elevrepresentanter, velforeningen Veggli Vel, daglig leder for Omstillingsprosjektet og lokal prosjektleder i Nærmiljøprosjektet. Veggli Vel fikk det overordnede ansvaret for de tildelte midlene og for å ivareta ungdomsmedvirkningsperspektivet i videre arbeid. Elever ved arbeidslivsfag ved Veggli skole ble involvert i det praktiske arbeidet med å kartlegge de fysiske mulighetene for å iverksette dette tiltaket. Prosjektmedarbeidere viser til at Veggli Vel gjennom disse prosessene ble mer bevisst på betydningen av medvirkning fra barn og unge i sitt

arbeid. Det er på denne bakgrunn nå etablert en kommunikasjonsarena mellom elevgruppen og Veggli Vel.

En annen medvirkningsordning rettet mot ungdom som er under etablering i kommunen er en arbeidsgruppe som skal jobbe for Rollag som «Attraktiv ungdomskommune». Arbeidsgruppen består av tre politikere og to elevrepresentanter. Initiativet er kommet fra kommunen parallelt med arbeidet med å bli sertifisert som en «Barnevennlig kommune».

Parallelt med medvirkningsprosesser for hver av de tre prioriterte målgruppene ble det gjennomført flere medvirkningsprosesser med mål om å innhente innbyggeres innspill til videreutviklingen av Rollag kommune. Det ble i mars 2017, som et samarbeid mellom Folkehelsesektoren og Omstillingsprosjektet, arrangert en *Workshop* i kantina på kommunehuset med temaet «Hva er Rollags identitet?». Målgruppen var innbyggere som ønsket å delta i fremtidige prosesser og prosjekter for utvikling av Rollag. Kontaktpersoner i kommunen, næringsdrivende, frivillige og innbyggere generelt ble invitert, enten ved direkte forespørsel, via kommunens nettside og Facebookside, via Facebooksiden «Omstilling og nyskaping i Rollag» eller via Næringsforum i Rollag. Eksterne prosessveiledere (fra Papirbredden Innovasjon og Trøbbelskyter) koordinerte møtet og medvirkningsprosessen. Workshop'en ble igangsatt etter en innledende del med informasjons- og inspirasjonsforedrag.

Erfaringer med metodene

Generelt opplevde prosjektmedarbeiderne i Rollag at prosjektarbeidet bidro til forståelse blant innbyggerne og deltakerne for kommunens behov for medvirkningsarbeid, for de mulige gevinstene for lokalsamfunnet, for de prosessene som skulle foregå og for de rammene som ble satt. De anser det som særlig viktig å avstemme deltakernes forventninger til hva som er realistisk å oppnå. Generelt erfarte de at fleksibilitet er viktig, slik at metode kan tilpasses målgruppen og formålet med prosessen, eventuelt under selve prosessene om det oppleves nødvendig. De opplevde også at det fantes ukjente tilgjengelige ressurser for nærmiljøutviklingsarbeid internt i kommunen, slik som kunnskap om medvirkningsmetoder blant skoleansatte.

Prosjektmedarbeiderne i Rollag erfarte at *Workshop* egnet seg godt som medvirkningsmetode når deltakerne ikke kjente hverandre eller ved oppstart av ny prosess. De opplevde at metoden var enkel å tilpasse ulike deltakergrupper, også under selve prosessen ved behov. De opplevde at *Workshop*'en på Veggli skole fungerte spesielt bra. De erfarte at metoden var tidseffektiv ved at de fikk mange innspill på kort tid. De poengterte betydningen av å gi tydelig informasjon om den kommende prosessen til elevene, foreldrene og lærerne. Blant annet må informasjonen være forståelig for de unge. For eksempel måtte det tydeliggjøres at selv om prosessen ble gjennomført i skoletiden

omhandlet den også det som skjer og finnes utenom skolen. Det måtte også tydeliggjøres for elevene at det var trygt å være ærlig i svarene og innspillene. Prosjektmedarbeiderne understreket at prosessene må stimulere til engasjement blant de unge. Det opplevde de at de lyktes med, både i forkant av og underveis i prosessen. De valgte blant annet å bruke sekretærer som hadde mye erfaring med å kommunisere med ungdommer, blant andre en ung politiker.

Prosjektmedarbeiderne erfarte prosessen med Workshop'en på kommunehuset som utfordrende. Det skyldes at de ble invitert til å bidra i et medvirkningsarbeid som allerede var planlagt - for omstillingsarbeidet og ikke for bruk i videre kommunalt folkehelsearbeid. Fordi eksterne aktører allerede hadde utformet opplegget i tråd med bestillinger fra Omstillingsprosjektet, ble det vanskelig å tilpasse prosessene underveis til behovene til Nærmiljøprosjektet. Det ble dermed vanskelig å bruke resultatene fra denne prosessen i det videre arbeidet i Nærmiljøprosjektet. Ulik organisering og kommunikasjonsplaner i de to sektorene skapte også utfordringer. For eksempel rapporterer Omstillingsprosjektet hovedsakelig til ordfører og sin styringsgruppe, mens man i Nærmiljøprosjektet var spesielt opptatt av å rapportere fra medvirkningsmetodene til deltakerne og innbyggere samt til rådmann og kommunal ledergruppe. Det ble tydelig for prosjektlederne i både Nærmiljøprosjektet og Omstillingsprosjektet at vellykket medvirkningsarbeid krever en tydelig formulering av formålet med medvirkningsprosessen og klare tanker om videre bruk av innkomne innspill.

Workshop'ene på Veggli skole og på kommunehuset ble evaluert av deltakerne. Analysen av svarene fra elevene ved Veggli skole viste at de generelt var fornøyd med prosessen. Alle 41 som besvarte evalueringsskjemaet ga uttrykk for at de syntes det hadde vært en fin opplevelse. 18 av ungdommene krysset av på det blideste av fire ansikter, resten på det nest blideste. Ca halvparten av ungdommene hadde besvart det åpne spørsmålet om hvordan de syntes gjennomføringen av metoden hadde vært. Mange av disse ga uttrykk for at opplegget og organiseringen hadde vært bra. Eksempelvis skrev en av ungdommene følgende: «Ryddig og gjennomtenkt opplegg». En del ungdommer ga uttrykk for at de syntes det var flott at de kunne få være med å bestemme, og noen understrekte spesielt betydningen av at alle fikk sagt sin mening og ikke bare de som ropte høyest. Workshop'en på kommunehuset ble også evaluert positivt. Alle 17 ga uttrykk for at de hadde hatt en god opplevelse. Som svar på spørsmålet om hvorfor de hadde deltatt på Workshop'en var det mange som uttrykte at de brydde seg om sitt hjemsted og ønsket at det skulle være et godt sted å bo. De uttrykte engasjement og ønske om å utvikle sitt lokalsamfunn i positiv retning. En skrev det slik: «Er opptatt av at kommunen skal være et levende sted som folk ønsker å bo i og besøke. Er stolt av bygda jeg er født og oppvokst og bor i».

Prosjektmedarbeiderne opplevde medvirkning fra eldre gjennom bruk av spørreskjema som svært tid- og ressurskrevende. De opplevde blant annet et behov for styrket kompetanse i å utforme gode spørreskjemaer. Det var også vanskelig å rekruttere eldre til å besvare skjemaet. De understreket at det blant annet kunne skyldes at respondentene fikk begrenset informasjon i forkant om hva materialet skulle brukes til.

Iverksatte tiltak

Kunnskap fremkommet gjennom medvirkningsprosessene ga grunnlag for planlegging av og iverksetting av flere tiltak i prosjektperioden.

Møteplassen for flyktninger, «Kafériet», ble opprettet på bakgrunn av innspill innkommet i en Workshop-variant med flyktninger. En møteplass for de eldre i kommunen ble opprettet basert på svar i spørreundersøkelsen blant eldre.

Basert på resultater fra Workshop'en på Veggli skole er et badeanlegg på Veggli under planlegging. En idéskisse til badeanlegget, utformet av en privat aktør på oppdrag fra Veggli Vel i samarbeid med elever ved arbeidslivsfaget ved Veggli skole, ble presentert på et åpent møte i kommunen høsten 2018. Dette ble etterfulgt av nye informasjons- og prosessmøter med frivillighet og næringslivet. Som en forlengelse av arbeidet med nytt badeanlegg og aktiviteter i friluftsområder i Veggli ble det høsten 2018 også gjennomført en kartlegging vedrørende sikring og synliggjøring av natur- og kulturstier. Kartleggingen, som legges inn i en database til kartverket, er også utført i samarbeid med elever ved arbeidslivsfaget på Veggli skole.

Erfaringer fra mange av medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet dannet grobunn for det kommunale arbeidet med utforming av en frivillighetspolitikk for kommunen. Generelt opplevde prosjektmedarbeiderne at det finnes mye engasjement og ressurser i frivillige organisasjoner i kommunen, men at det er behov for en funksjon som koordinerer dette engasjementet. De erfarte at det var viktig å ha spesifikke personer i kommunen som kunne stimulere til møtepunkter og samarbeid mellom de frivillige organisasjonene, også i forhold til å gjennomføre medvirkningsprosesser. De så også et behov for en felles arena der resultater og innspill fra kommunale medvirkningsprosesser kan deles med frivillig sektor og slik stimulere dem til å ta i bruk denne kunnskapen.

Det har tidligere eksistert et ungdomsråd i kommunen, men som ble lagt ned da det var vanskelig å rekruttere nye medlemmer. I samsvar med arbeidet i Nærmiljøprosjektet og annet kommunalt arbeid rettet mot barn og unge, ble det sent i 2017 opprettet en arbeidsgruppe i kommunen som jobber for å etablere et bærekraftig medvirkningsorgan for ungdom. Arbeidsgruppen består av elever

ved Veggli skole, medlemmer i ulike politiske partier samt en sekretær fra kommunens administrasjon.

5.2.2 Forankring av kunnskap fra medvirkningsprosessene i folkehelseoversikt og planer

For å styrke det langsiktige og systematiske arbeidet med å utvikle helsefremmende nærmiljøer er det et mål i Nærmiljøprosjektet at kvalitativ kunnskap fra medvirkningsprosessene blir forankret i kommunenes folkehelseoversikt og aktuelle planer. Selv om disse prosessene har variert noe i prosjektkommunene, er det også en del fellestrekk.

Ved oppstarten av Nærmiljøprosjektet hadde Flesberg kommune et folkehelseoversiktsdokument datert 2015. Et slikt dokument var påbegynt i Rollag kommune, men lagt til side grunnet manglende forankring. I Nore og Uvdal hadde folkehelsekoordinator og leder gjennom en studie skrevet en prosjektoppgave der mye lokal folkehelsekunnskap var presentert og diskutert. Disse tre lokale dokumentene ble i starten av prosjektperioden sammenfattet til et felles dokument for de tre kommunene. Etter gjennomføringen av Tankefangstprosessene i de tre kommunene bistod Telemarkforskning kommunene i sammenstillingen av kunnskap fra disse med kvantitativ kunnskap fra Ungdata-undersøkelsen og Barnevennlige kommuner-undersøkelsen i tre separate kommunale rapporter. Dette ble så innarbeidet i et felles helseoversiktsdokument for de tre kommunene. Prosjektmedarbeiderne opplever at den innsamlede kvalitative kunnskapen bidrar til å svare på det behovet kommunen har hatt for utdyping og supplering av eksisterende folkehelse relatert kvantitativ kunnskap fra registre og survey-undersøkelser.

Det påpekes av prosjektmedarbeidere i Flesberg at oversiktsdokumentet er ferskt og omfattende og at det kan ta tid før andre faggrupper i kommunene enn folkehelsesektorene forstår relevansen av å anvende kunnskapen i eget arbeid. Samtidig erfarer prosjektmedarbeiderne i Rollag at ulike kommunale enheter gjennom prosjektperioden er blitt mer bevisst på å basere sine aktiviteter på denne kunnskapen. Generelt opplever de at Nærmiljøprosjektet har medført en større bevissthet omkring og mer positive holdninger til temaet folkehelse i kommuneorganisasjonen. Dette synliggjøres gjennom et større fokus på temaet i både budsjett- og økonomiplaner, handlingsplaner og tertialrapporter. For eksempel var folkehelse i oppstarten av Nærmiljøprosjektet omtalt på generelt grunnlag i handlingsplanene til de enkelte kommunale enhetene. I løpet av prosjektperioden har enkelte enheter konkretisert sine aktiviteter innen folkehelse i handlingsplanen og har begynt å henvise til grunnlagsdokumentasjonen. Det vises også til at kommunestyret, på bakgrunn av positive folkehelse relaterte resultater fra Nærmiljøprosjektet, i slutten av 2018 godkjente en 50% folkehelsekoordinatorstilling for 2019. For å ytterligere forankre oversiktsdokumentet og folkehelsearbeidet i kommuneorganisasjonene er det planlagt å

videreutvikle den interkommunale nettsiden www.mittnumedal.no hvor ulike sammenhenger, tiltak og satsingsområder blir presentert og visualisert.

Generelt har de fleste gjennomførte medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet ikke vært igangsatt på bakgrunn av arbeid med spesifikke kommunale planer. Mange av medvirkningsprosessene har som beskrevet, lagt grunnlag for forholdsvis rask implementering av tiltak. Planlegging av disse tiltakene har hovedsakelig foregått utenom en foregående forankring i kommunale planer. Det har vært mulig fordi tiltakene har vært av mindre omfang, og i mange tilfeller har ulike lag og foreninger tatt eierskap til dem, og også sørget for finansiering og/eller at kommunen raskt har kunnet bidratt med finansiering. Prosjektmedarbeiderne gir uttrykk for at rask iverksettelse av tiltak kan være nyttig for å opprettholde innbyggernes tillitt til medvirkningsarbeidet og dermed motivasjon for videre deltakelse og engasjement i slike prosesser. De gir samtidig uttrykk for at innhentet kunnskap også utgjør viktig informasjon for det langsiktige nærmiljøutviklingsarbeidet, og at det på ulike måter bør forankres i kommunale planer. De lokale prosjektene viser at utover i prosjektperioden ble flere av medvirkningsprosessene igangsatt for å få innspill til spesifikke planer og at fremkommet kunnskap fra de ulike medvirkningsprosessene i stadig større grad bearbeides inn i ulike planer og strategidokumenter.

Prosjektmedarbeiderne påpeker at mulighetene for å kople medvirkningsarbeid til planarbeid avhenger av hvor kommunen befinner seg tidsmessig i forhold til planrulleringer. For Flesberg kommune sin del gikk den siste gjeldende kommuneplan ut i 2015. Arbeidet med planstrategi for ny kommuneplan påbegynnes høsten 2019. Prosjektmedarbeiderne i Flesberg forventer at kunnskap og innspill fra medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet vil bidra i å legge føringer for dette arbeidet. Det planlegges også ytterligere medvirkningsprosesser for innbyggerne i noen av tettstedene i kommunen som antas å skulle bidra med nyttig kunnskap til dette planarbeidet. Foreløpig er kunnskap fra Nærmiljøprosjektet integrert i et tverrfaglig strategidokument om barn og unges oppvekstvilkår som er under utarbeidelse. I økonomiplanen for 2018-2021 som ble vedtatt i desember 2017, er kunnskap fra medvirkningsarbeidet omtalt og fremhevet i flere saker. Det er her en presentasjon av hvilke tiltak som skal prioriteres. Arbeidet med temaplan for ferdselsårer i kommunen er også en direkte videreføring av medvirkningsarbeidet med Gjestebud gjort i tettstedene Svene og Flesberg samt spørreundersøkelsen til hytteeierne på Blefjell. Det fremkom i disse prosessene kunnskap om at det eksisterer en del turstier i kommunene, men at mange av disse er dårlig merket og skiltet, slik at man er avhengig av god lokalkunnskap for å finne frem. Det var også et ønske om å lage en samlet oversikt over turrutene. Arbeidet med temaplanen blir gjort som ledd i et pilotprosjekt der Flesberg er en av pilotkommunene i utprøvingen av «Metode og veileder for utarbeiding av plan for ferdselsårer», et arbeid i regi av Miljødirektoratet med mål å sikre

friluftslivets ferdselsårer. Målet med dette arbeidet er å kartlegge, beskrive og GPS-registrere prioriterte stier og turløyper. Første del av arbeidet, feltregistrering og digitalisering av turstier, ble gjort i sommermånedene 2018 av en NMBU-student ansatt i sommerjobb ved seksjon Teknisk, plan og ressurs i kommunen. Skilting, merking og andre fysiske inngrep skal prioriteres sommeren 2019. Prioriteringen er tenkt å skje gjennom nye medvirkningsprosesser med lokalbefolkningen og berørte parter. Flere kommunale sektorer, inkludert Teknisk, plan og ressurs, Folkehelse, og Oppvekst og kultur, samt frivillige lag og organisasjoner, skal samarbeide om planen og oppfølgingen av tiltakene. Arbeidet er finansiert av Nærmiljøprosjektet og kommunen. Temaplanen er tenkt å sikres juridisk og økonomisk i andre planer, som i kommunedelplanen for idrett og i kommuneplanens arealdel og samfunnsdel, når arbeidet med disse påbegynnes.

Nore og Uvdal kommune er i gang med arbeidet med rullering av kommuneplanens samfunnsdel. Det er et mål for den lokale prosjektgruppen at erfaringer og kunnskap fra de ulike medvirkningsprosessene skal forankres i denne planen. Samtidig er medvirkningsprosessene med kommunalt ansatte, grendelag og hytteeiere gjennomført spesifikt for å innhente kunnskap til dette planarbeidet. Kommuneledelsen har systematisert og oppsummert innkomne innspill fra disse tre målgruppene, og funnene er klare til å integreres i planarbeidet.

I Rollag skal kommuneplanens samfunnsdel og arealdel rulleres i 2019. Den lokale prosjektgruppen forventer at kunnskapsgrunnlag fra Nærmiljøprosjektet blir integrert i disse. Pr i dag har innspill fra de ulike Tankefangstprosessene bidratt til å legge grunnlaget for en prosess med å utvikle friluftsområder i Rollag (inkludert Natur- og kulturstien i Veggli). Dette er et samarbeid mellom kommunen, frivillig sektor og næringslivet, og skal føre til en søknad om statlig sikring av områdene, som forankres i kommunens arealplan. Videre har dialogen mellom kommunen og frivillig sektor gjennom flere medvirkningsprosesser dannet grunnlag for styrket kommunal kunnskap og forståelse for frivillig sektor og bedret kommunikasjon og samarbeid mellom partene. Kommunale aktører har gjennom prosessene blitt klar over at det i kommunen er behov for et formalisert og systematisk samarbeid, forankret gjennom en helhetlig frivillighetspolitikk. Arbeidet med plan for frivillighetspolitikk gjøres i samarbeid med Frivilligsentralen og er forankret i kommunestyret. Ferdig plan skulle til endelig behandling i februar 2019.

Prosjektmedarbeiderne peker på flere forhold som kan vanskeliggjøre eller underlette forankringen av kunnskap fra medvirkningsarbeid i folkehelseoversikt og planer. For det første påpekes nødvendigheten av at deltakeres innspill blir nedtegnet, at de blir gjenstand for en systematisk og grundig analyse, at de blir sett i sammenheng med innspill fra andre medvirkningsprosesser, samt at kommunen har klare strategier for å integrere denne kunnskapen i planer. I sistnevnte punkt ligger

blant annet et behov for et tett samarbeid mellom de kommunalt ansatte som arrangerer medvirkningsmetodene og de som utarbeider planer, slik at planmedarbeiderne får et godt kjennskap til og forståelse for de medvirkningsprosessene som foregår i kommunen og ser relevansen av å implementere resultatene fra disse i aktuelle planer. Dette ble av en av prosjektkommunene tidvis opplevd som utfordrende. Samtidig poengterer andre prosjektmedarbeidere at det i mange små kommuner ikke eksisterer planleggerstillinger. Man er da avhengig av at andre relevante kommunale aktører, slik som folkehelsekoordinatoren og ledere, utfyller rollen til planleggeren ved å sammenstille og anvende kunnskap fra ulike medvirkningsprosesser.

5.3 Tilbakemelding til innbyggerne om resultatene av medvirkningsprosesser

Prosjektmedarbeiderne i de tre prosjektkommunene har underveis i prosjektet vært opptatt av å informere deltakere og innbyggere om resultatene av de ulike medvirkningsprosessene for å vedlikeholde deres engasjement og motivasjon for involvering i nærmiljøutviklingsarbeid. Det har blant annet vært viktig for dem å synliggjøre at innspill innkommet gjennom disse prosessene resulterer i konkrete tiltak. Resultatene av de ulike medvirkningsprosessene er formidlet innbyggerne på ulike måter. I noen tilfeller er det benyttet brede kommunikasjonskanaler som har hatt som mål å nå innbyggerne i alle tre prosjektkommuner. Dette har inkludert et eget nettsted (mittnumedal.no) og en egen Facebook-side (Numedal – mitt lokalsamfunn) opprettet for prosjektet. De hadde også i en lengre periode en 1-sides reportasje fra prosjektet i lokalavisen for Kongsberg og Numedal, Laagendalsposten, hver 14. dag. Sistnevnte opplevdes ressurskrevende for prosjektmedarbeiderne, men ble ansett som et viktig supplement til tilbakemeldinger via internett for de innbyggerne som i mindre grad bruker slike kommunikasjonskanaler. Prosjektmedarbeiderne informerte også om sitt arbeid i «Sommermagasinet for Numedal 2017». Magasinet distribueres årlig til husstander og hyttebeboere i alle tre kommunene og legges også ut på nettsider. Det ble i desember 2017 også arrangert en formidlingskonferanse, «Fra kunnskap – til handling», i Flesberg, med bred invitasjon til personer og foreninger i de tre kommunene.

I andre tilfeller ble kommunikasjonen gjort lokalt på kommunenivå, blant annet via kommunens nettsted, Facebook og møter. I noen tilfeller ble resultatene av medvirkningsprosesser sendt direkte til deltakerne via e-post.

For spredning av resultater og erfaringer er prosjektet også blitt presentert på aktuelle seminarer og konferanser, både underveis i prosjektperioden og etter prosjektslutt.

5.4 Forankring av Nærmiljøprosjektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen

Prosjektmedarbeiderne opplever at vellykket nærmiljøutvikling basert på medvirkningstilnærmingen forutsetter en god forankring av dette arbeidet i hele kommuneorganisasjonen. De poengterer at både politikere og ansatte på ulike nivåer og i ulike sektorer i kommuneorganisasjonen må se sin rolle i folkehelsearbeidet og være villige til å jobbe på tvers av nivåer, sektorer og fagområder for bedre folkehelse/nærmiljøer. Videre må de være positivt innstilt til å anvende innbyggermedvirkning i dette arbeidet og se nytten av å innhente og anvende også kvalitativ kunnskap.

For å styrke mulighetene for å lykkes med Nærmiljøprosjektet og for å få varige endringer i kommunene knyttet til nærmiljøarbeid, hadde den overordnede og de lokale prosjektgruppene fra starten av prosjektet klare intensjoner om å jobbe aktivt for å forankre Nærmiljøprosjekttilnærmingen i de tre respektive kommuneorganisasjonene. Det var blant annet presisert i en kommunikasjonsplan for prosjektet at politiske organer og rådmann ved behov skulle få informasjon om formål, prosesser og resultater i prosjektet, samt eventuelle problemstillinger til avklaring. Fagenhetsledere og fagpersoner skulle løpende få informasjon om prosjektet og mulighet til å bidra i faglige diskusjoner. Blant annet har de tre lokale prosjektgruppene informert om prosjektet i møter med ledergruppen i sine respektive kommuner, og prosjektlederne har orientert om prosjektet i kommunestyremøter. Målet har blant annet vært å få kommuneledelsen til å bli bevisst kunnskapsgrunnlaget for folkehelsearbeid som Nærmiljøprosjektet bidro til og behovet for å integrere og forankre denne kunnskapen i aktuelle kommuneplaner. De har også fokusert på behovet for å videreføre medvirkningsarbeidet i kommuneorganisasjonen etter prosjektslutt.

Selv om prosjektmedarbeidere i alle tre kommuner uttrykker at de tidvis har opplevd det krevende å få tilstrekkelig kommunal «plassering» imellom andre pågående prosjekter, gir de generelt uttrykk for at prosjektet har vært godt forankret i kommuneledelsen, både blant politikere og i administrasjonen. For eksempel har ordfører og rådmann i en av kommunene deltatt i møter med eksterne samarbeidspartnere vedrørende større medvirkningsprosesser. I en annen kommune har både nærmeste leder til lokal prosjektleder og rådmann vært svært engasjerte i prosjektet. Begge har vist interesse for å legge til rette for en god prosess i det lokale Nærmiljøprosjektarbeidet og vært pådrivere for å synliggjøre prosjektet i kommunale rapporter og handlingsplaner og forankre det videre i kommuneorganisasjonen.

Prosjektmedarbeidere i alle tre kommunene opplever at prosjektarbeidet og forankringsarbeidet over tid også har bidratt til at ledere og administrasjonen er blitt mer bevisst temaet folkehelse og betydningen av og muligheten for å anvende medvirkningsprosesser, både innad blant medarbeidere og utad mot befolkningen. I en av kommunene har denne bevisstgjøringen og holdningsendringen

vært grunnlaget for rådmannens tilrettelegging for tverrfaglig og tverrsektorielt samarbeid knyttet til utviklingsarbeid i kommunen, ved å etablere en ordning med regelmessige møter for ansatte i prosjekt- og utviklingsarbeid fra ulike enheter.

Samtidig understreker prosjektmedarbeidere i alle tre kommuner at det kommunale tverrsektorielle samarbeidet om nærmiljøutvikling tidvis har vært utfordrende. I noen tilfeller har det vært knyttet til samarbeid om medvirkningsprosesser som har pågått samtidig og tilsynelatende hatt tilsvarende formål. I noen tilfeller har det vært knyttet til samarbeid om planlegging og iverksetting av konkrete tiltak. I andre tilfeller har det vært knyttet til å utnytte og forankre den kvalitative kunnskapen fremkommet gjennom medvirkningsprosessene i det kommunale planarbeidet.

Prosjektmedarbeidere antar at sistnevnte kan forklares med at det er uvant både med slike medvirkningsmetoder som har vært del av Nærmiljøprosjektet, og med kvalitative data som kunnskapsgrunnlag i planer. Det legges videre vekt på at små kommuner som disse ofte ikke har etablerte systemer for slikt samarbeid.

Prosjektmedarbeidere understreker også at kontinuerlig fokus på medvirkningsarbeid i kommunene utfordres av utskiftning av personale. Det poengteres at små kommuner sannsynligvis er mer sårbare, da ansvaret for slike medvirkningsprosesser ofte ligger på enkeltpersoner. Når slike enkeltpersoner slutter, kan det være utfordrende å få tilegnet kunnskap fra medvirkningsprosesser til å forbli i kommuneorganisasjonen og til å anvendes i videre prosesser.

5.5 Fylkeskommunens rolle som veileder og kompetansebygger for kommunene

Prosjektmedarbeiderne i de tre kommunene har opplevd fylkeskommunen som en meget god veileder og sparringspartner i hele prosjektperioden. Fylkeskommunen har deltatt aktivt i møter med den overordnede prosjektgruppen og lokale prosjektgrupper, på kurs og konferanser, samt besvart telefonhenvendelser fra prosjektmedarbeidere underveis i prosjektperioden. De har blant annet gitt råd i kommunenes prosesser med å skaffe midler til tiltak og i deres arbeid med oversiktsdokumentet. De har også deltatt i møter med styringsgruppen, på ledermøter i kommunene og ved enkelte medvirkningsprosesser. Prosjektmedarbeiderne opplever at fylkeskommunen har bidratt med en god formidling av folkehelsefaglig kunnskap på de ulike arenaene de har deltatt. De opplever at fylkeskommunen har vært en meget god tilrettelegger for utvikling av prosjektrelevant kompetanse. Fylkeskommunen har vært brobygger til ulike kompetansemiljøer, støttet prosjektmedarbeiderne i møter med disse miljøene, og bidratt med tilskudd til kjøp av kompetansegivende kurs og/eller veiledning innenfor samfunnsentreprenørskap, prosjekt- og prosessarbeid og behandling av kvalitative data. Involveringen av eksterne kompetansemiljøer (blant andre antropolog Ivar Haugstad, COurban, NMBU, DOGA, Høgskolen for Landbruk og bygdeutvikling, Trøbbelskyter prosjektbyrå, Snøhetta, Telemarksforskning, Distriktssenteret, USN) i ulike faser av

prosjektet trekkes frem som et spesielt viktig trekk for prosjektmedarbeidernes kunnskaps- og kompetanseutvikling, særlig i forhold til medvirkningsarbeid og behandling og formidling av kvalitative data. De opplever også at Fylkeskommunen har gitt dem nødvendig rom til å prøve og feile i jakten på de gode medvirkningsmetodene.

6.0 Drøfting

Evalueringen av Nærmiljøprosjektet i Buskerud fylke skulle ha hovedfokus på følgende forhold; 1) Erfaringer med de anvendte metodene for innbyggermedvirkning; 2) Erfaringer med prosessene med å anvende data fra disse metodene i utforming av helseoversikt, planer og tiltak; 3) Erfaringer med fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for prosjektkommunene. De ulike prosessene, samt relevante aktørers erfaringer med disse, ble beskrevet i forrige kapittel. Vi vil i denne delen sammenfatte hovedfunnene og drøfte disse i lys av tidligere presentert litteratur på feltet. Vi vil sette spesielt fokus på ulike forhold knyttet til medvirkningsarbeidet og til arbeidet for et langsiktig og systematisk folkehelsearbeid. Vi avslutter kapittelet med noen refleksjoner rundt evalueringsarbeidet.

6.1 Erfaringer med medvirkningsprosessene

De tre prosjektkommunene har sammen og hver for seg gjennomført en rekke medvirkningsprosesser som har gitt verdifulle erfaringer. Vi vil nedenfor trekke spesielt frem forhold knyttet til befolkningsrepresentativitet i prosessene, kunnskapsgrunlaget for nærmiljøutviklingsarbeid, hvordan styrke innbyggernes langsiktige engasjement i medvirkningsarbeid samt helsefremmende bieffekter av Nærmiljøprosjektet og medvirkningsprosesser.

6.1.1 Hvordan styrke representativitet i medvirkningsprosessene?

I en undersøkelse av innbyggernes medvirkning i beslutningsprosesser i norske kommuner viser Klausen og medarbeidere [9] at selv om det ser ut til å være et økende fokus på medvirkningsarbeid i norske kommuner de siste 15 årene, er det fortsatt de tradisjonelle folkemøtene og de formelle høringene som er de dominerende metodene. Disse tilnærmingene har en tendens til å rekruttere de mest ressurssterke og innspill representerer derfor sjeldent befolkningen som helhet. Det kan derimot se ut til at Nærmiljøprosjektet i Buskerud totalt sett har lyktes med å rekruttere et bredt spekter av befolkningen til medvirkningsarbeidet. Flere forhold har antakeligvis medvirket til dette. For det første har prosjektmedarbeiderne vært bevisst denne utfordringen, og vært kreative, fleksible og tilpasningsdyktige i valg av både rekrutteringskanaler, medvirkningsmetoder og medvirkningsarenaer. Noen av anvendte medvirkningsprosesser har hatt noen likhetstrekk med åpne folkemøter og tydelig rekruttert litt smalere enn ønsket, slik som de felles Tankefangstprosessene i Lampeland, men de fleste brukte tilnærmingene kan karakteriseres som mer inkluderende og aktiviserende i sin form. Når prosjektmedarbeiderne opplevde å ikke oppnå representativitet gjennom implementerte medvirkningsprosesser, ble nye prosesser direkte rettet mot aktuelle underrepresenterte målgrupper planlagt. Medvirkningsarbeidet med barn og unge i tettstedet Svene i Flesberg kommune er ett eksempel på det. I Flesberg oppsøkte de også innbyggere som i liten grad deltar i medvirkningsprosesser på en av deres hverdagsarenaer – et gatekjøkken. To av

prosjektkommunene gjennomførte også egne medvirkningsprosesser med hytteeierne i kommunen. Rekruttering av gjestebudverter fra ulike geografiske områder, interesseområder og med ulik bakgrunn i det ene tettstedet i Flesberg, er et annet eksempel på grundig arbeid for å sikre representativitet. Behovet for kreativitet og bredde i rekrutteringsarbeidet ble ytterligere understreket av deltakere i enkelte medvirkningsprosesser som ikke benyttet seg av sosiale medier og var fornøyd med å bli kontaktet via andre kanaler. De mange og varierte informasjons- og rekrutteringskanalene som ble benyttet og fleksibiliteten prosjektmedarbeiderne viste underveis i prosessene, har antakeligvis bidratt til deres opplevelse av å ha fått nyttige innspill fra et stort spekter av befolkningen. Flexibiliteten reflekteres også ved at prosjektarbeidet ble annerledes enn det som ble forespeilet i den opprinnelige prosjektplanen. Samtidig kan det bemerkes at for mye justeringer underveis og for mange parallelle medvirkningsprosesser sannsynligvis kan virke forvirrende og uforutsigbart for befolkningen. God kommunikasjon om pågående og fremtidige prosesser er antakeligvis da spesielt viktig.

Litteratur vedrørende medvirkning i kommunal sektor [9] understøtter våre funn om behovet for å anvende mange metoder med ulike tilnærminger og på ulike arenaer for å lykkes med å nå et bredt lag av befolkningen. Både litteraturen og våre funn antyder at det kan være spesielt nyttig å avgrense medvirkningsprosessene til spesifikke målgrupper, og anvende eksisterende møteplasser eller kjente arenaer for prosessene. Prosesser som i Gjestebudene, som skjer i mindre grupper med mennesker man kjenner litt fra før og hvor man har fått en personlig invitasjon, ser ut til å rekruttere godt. Det oppleves mindre skummelt og lettere å heve stemmen. En personlig invitasjon oppleves sannsynligvis mer anerkjennende og forpliktende [26].

I tråd med litteratur på feltet [9] antyder resultatene at deltakelse i medvirkningsprosesser også forutsetter en opplevelse av at det er interessant. Invitasjon til medvirkningsprosesser som er avgrensede i forhold til målgruppe, geografiske områder og/eller temaer, slik som Gjestebud i tettsteder i Flesberg og Workshop for flyktninger i Rollag, ble antakeligvis opplevd som mer relevant og meningsfylt å delta på enn prosesser med vid tematisering, slik som de innledende felles Tankefangstprosessene. Mange av deltakerne i flere av medvirkningsprosessene, blant annet Gjestebud og Workshop, uttrykte nettopp en opplevelse av meningsfullhet ved å kunne være med å bedre sine nærmiljøer. På den annen side var en del deltakere usikre på om deres bidrag ville bli tatt hensyn til i de videre prosessene. Det er essensielt for fremtidig engasjement i slike prosesser at kommunene jobber for å styrke innbyggernes tillit til prosessene [7-9].

6.1.2 Kunnskapsgrunnlaget for nærmiljøutviklingsarbeid

Resultatene tyder på at prosjektkommunene gjennom medvirkningsprosessene oppnådde ett av hovedmålene med Nærmiljøprosjektet – å styrke sitt kunnskapsgrunnlag for nærmiljøutviklingsarbeidet. Prosjektmedarbeiderne understreker at de kvalitative data de samlet inn fra innbyggerne gjennom medvirkningsmetodene utgjør et viktig supplement til den kvantitative kunnskapen de tidligere baserte sitt folkehelsearbeid på. De opplever at fremkommet kvalitativ kunnskap i mange tilfeller trekker i samme retning som eksisterende kvantitativ kunnskap og dermed validerer denne og understøtter behovet for å gjøre spesifikke prioriteringer. Samtidig opplever de at den gir mer utdypende og dermed mer utfyllende kunnskap. De opplever å få en bedre forståelse av innbyggernes utfordringer, ønsker og behov, som letter beslutningene i folkehelse- og nærmiljøarbeidet. Fordi de to formene for kunnskap i mange tilfeller dekker ulike behov, henholdsvis å få oversikt over utbredelse av et fenomen og å få en dypere forståelse av et fenomen [4], vil et optimalt folkehelse- og nærmiljøarbeid være avhengig av en kombinasjon av kunnskapsformene.

Den fremkomne kvalitative kunnskapen stammer fra veldig forskjellige former for innbyggermedvirkning. Prosjektmedarbeiderne ga uttrykk for at det var kombinasjonen av disse ulike tilnærmingene som ga den innsikten de fikk i befolkningens tanker vedrørende opplevde helseutfordringer, påvirkende forhold i nærmiljøet og ønskede tiltak. Prosjektmedarbeiderne opplevde de fleste metodene som nyttige, i hver sin fase av prosjektet. De erfarte at Tankefangstprosessene virket engasjerende og mobiliserende i startfasen av det omfattende medvirkningsarbeidet Nærmiljøprosjektet representerte. De opplevde at den var enkel å gjennomføre med mange deltakere. Samtidig kan de kvalitative dataene fanget opp gjennom denne metoden sies å være noe overfladiske. Svar på oppgitte spørsmål i form av ett eller noen få ord gir ikke nødvendigvis et godt bilde av et fenomen. Spesielt ikke når spørsmålene er av åpne og overgripende karakter. Mange deltakere i flere av medvirkningstilnærmingene ga uttrykk for at gode innspill forutsatte tilstrekkelig avsatt tid, både tid til å reflektere over spørsmålene og tid til å notere ned gode innspill.

Andre benyttede medvirkningsmetoder i Nærmiljøprosjektet, slik som Gjestebud, bidro til å fremkalle fylldige kvalitative data. Evalueringsdata fra både denne og andre medvirkningsprosesser i Nærmiljøprosjektet, samt tidligere evalueringer av Gjestebudmetoden [26], viser at gruppediskusjoner legger grunnlag for mer gjennomtenkte innspill enn om spørsmålene skal besvares individuelt. Prosjektmedarbeideres og deltakeres erfaringer viser at grupper sammensatt av personer med ulik bakgrunn og interesser kan ytterligere forsterke diskusjonene og kreativiteten, samtidig som grupper sammensatt av kjentfolk kan føles trygt og dermed underlette den aktive

deltakelsen. Noen av evalueringsdataene viser at det kan være nyttig med tid til individuelle refleksjoner før gruppediskusjonene.

Erfaringene med de ulike medvirkningsmetodene viser at grundig forarbeid fra arrangørens side også kan gi mer relevante og pålitelige data. Arrangørene må reflektere godt rundt hva de ønsker svar på, slik at temaene og spørsmålene blir godt avgrenset. I tillegg til å fange opp ønsket og relevant informasjon, unngår man unødig store mengder data, som har en tendens til å gjøre etterarbeidet svært utfordrende. Prosjektmedarbeiderne må ha innsikt i forhold som kan påvirke dataenes troverdighet og jobbe for å forebygge slik påvirkning. Eksempelvis la prosjektmedarbeiderne i sin informasjon til ungdommene på Workshop'en på Veggli skole vekt på at de skulle notere ned sine personlige meninger og ikke det de trodde skolen ønsket. Grundig forarbeid handler også om å formulere informasjon og spørsmål som er forståelig for målgruppen. Det ser ut til at prosjektmedarbeiderne lyktes med dette i møte med ungdommene på Workshop'en på Veggli skole, mens enkelte deltakere med innvandrerbakgrunn på felles Tankefangst hadde utfordringer med å forstå noen av spørsmålene. Det er antakeligvis nødvendig å sette av ressurser til oversettelsesarbeid i noen medvirkningsprosesser for å sikre gode data.

Informasjon fra målgruppene, innhentet gjennom medvirkningsprosesser, er en særlig viktig kilde til kunnskap som folkehelse- og nærmiljøarbeidet bør baseres på. Gjennom slike prosesser kan man som tidligere beskrevet få nødvendig kunnskap om spesifikke utfordringer, antatte årsaker og ønskede tiltak, men også opplevde barrierer og tilgjengelige ressurser [10, 11]. Men også kunnskap fra andre kilder er nødvendig for et optimalt folkehelse- og nærmiljøarbeid. Begrepet «kunnskapsbasert praksis» eller «kunnskapsbasert folkehelsearbeid» omfatter også fagansattes kunnskap og erfaringer, kunnskap om den lokale konteksten, samt forskningsbasert kunnskap [5]. Evalueringen tyder på at ulike beslutninger knyttet til tiltak i Nærmiljøprosjektet i liten grad er grunnlagt i eksisterende forskning. Det vil antakelig være en fordel om prosjektmedarbeiderne og andre relevante kommunale aktører ser innspill og ideer fra innbyggerne også i sammenheng med kunnskap fremkommet gjennom vitenskapelig arbeid og eksisterende evalueringer. Dette gjelder blant annet forskningsbasert kunnskap om årsaker til spesifikke helseutfordringer og om effekter av og erfaringer med tidligere utprøvde tiltak for å møte de aktuelle utfordringene. Eksempelvis kunne prosjektmedarbeiderne i Nore og Uvdal ha innlemmet kunnskap vedrørende tidligere utprøvde tiltak for styrking av transportmulighetene i liknende kommuner i beslutningsgrunnlaget sitt for valg av tiltak. Det er sannsynlig at inkluderingen av et slikt fokus i kommunenes medvirknings- og folkehelsearbeid vil kreve både bevisstgjøring og tilgjengelig tid, samt kompetanse i å forstå og kritisk kunne vurdere vitenskapelige arbeider. I denne sammenheng er det også på sin plass å fremheve behovet for at kommunene evaluerer tiltak de iverksetter slik at fremkommet evalueringskunnskap

kan brukes til å forbedre senere implementeringer av tilsvarende tiltak både i egen og i andre kommuner [12, 27].

6.1.3 Hvordan styrke innbyggernes langsiktige engasjement for medvirkningsarbeid?

Et optimalt folkehelsearbeid forutsetter en langvarig interesse blant innbyggerne og andre relevante aktører for å medvirke. Det ser ut til at et slikt langvarig engasjement er avhengig av flere forhold.

Det mest grunnleggende ser ut til å være at disse målgruppene har en positiv holdning til medvirkningsarbeid, som blant annet beror på om de opplever at deltakelse gir reell innflytelse. Flere forhold ser ut til å ha betydning for om innbyggere og prosessdeltakere opplever en reell medvirkning. Noen medvirkningsprosesser og ordninger er lagt opp slik at deltakerne får en direkte innflytelse på beslutninger. I medvirkningstrappen blir slike omtalt som medstyringsordninger [9]. Andre medvirkningsmetoder og –prosesser legger opp til dialog med og mottak av innspill fra deltakerne, men det er myndighetene som tar de endelige beslutningene. For at deltakerne skal oppleve reell medvirkning ved slike prosesser er det essensielt at beslutningstakerne kjenner til og er positivt innstilt til medvirkningsprosessene og anvendelse av resultatene. Det vil øke sannsynligheten for at deltakernes innspill blir tatt hensyn til i videre prosesser og at deltakerne gjenkjenner sine bidrag i beslutningene om og implementering av tiltak [7, 9].

Det er flere eksempler på at deltakerne i medvirkningsprosesser i Nærmiljøprosjektet i Buskerud har hatt direkte innflytelse på avgjørelser – knyttet både til valg av prioritert målgruppe i nærmiljøutviklingsarbeidet og til valg av tiltak. Eksempelvis var det deltakerne på den ene lokale Tankefangstprosessen i Nore og Uvdal som avgjorde hovedmålgruppen for videre arbeid i Nærmiljøprosjektet i kommunen. Et annet eksempel er utviklingen av en badedam på Veggli, som ble foreslått og stemt frem som prioritert tiltak av ungdommene ved Veggli ungdomsskole gjennom medvirkningsmetoden Workshop. Reell medvirkning kom også i flere tilfeller til uttrykk gjennom lengre prosesser der målgruppen ble aktivt involvert i flere etterfølgende medvirkningsfaser. For eksempel ble valgt målgruppe i Nore og Uvdal – ungdommene – aktivt involvert i stadig nye medvirkningsprosesser for å komme frem til tiltak og etter hvert innhold i og rammer for tiltakene. I dette tilfellet fikk de også en aktiv rolle i skrivingen av søknader om finansiering av tiltakene. I tråd med denne prosessen antyder litteraturen [28] at langvarig engasjement i utviklingsarbeid vil kunne styrkes ved at målgruppen, i tillegg til å involveres i valg av tiltak, gis ansvar i det videre arbeidet med å planlegge og implementere dem. Slik samskaping skaper eierforhold til tiltak og utviklingsprosesser og virker myndiggjørende [14, 16].

Litteraturen [7-9] og prosjektmedarbeiderne peker på betydningen av at rammene for medvirkningsarbeidet blir avklart med deltakere i medvirkningsprosessene. Initiativtakerne til medvirkningsprosesser må tydelig formulere formålet med prosessene og hvordan innkomne innspill skal brukes videre. Både økonomiske rammer og tidsrammer må redegjøres for. Dette vil skape forutsigbarhet og forebygge forventningsbrudd og tilhørende fall i motivasjon og engasjement. Prosjektmedarbeiderne i Nærmiljøprosjektet opplevde å lykkes med å forankre og skape forståelse for prosjektet og medvirkningsarbeidet blant innbyggerne og deltakerne, med å skape forståelse for de prosessene som skulle foregå, og med å avklare rammene for prosessene og bruken av resultatene i videre beslutninger. Samtidig opplevde de som tidligere beskrevet et økende engasjement i befolkningen knyttet til nærmiljøutvikling. Disse positive erfaringene var sannsynligvis et resultat av den store innsatsen de la ned i å kommunisere disse forholdene bredt ut til befolkningen. Prosjektmedarbeiderne fremhever i den sammenheng betydningen av at informasjonen formidles målgruppen på en forståelig måte, eksemplifisert med tilpasningene de gjorde overfor ungdommene. Det er sannsynlig at mangfoldet av medvirkningsmetoder samt de mange prosessene med etterfølgende medvirkningsfaser også styrket innbyggernes tillitt til at prosjektkommunene faktisk var interessert i å få deres innspill [9]. Det kan, slik Horten [26] foreslår, være nyttig å bruke medvirkningstrappen aktivt, både av initiativtakerne for en medvirkningsprosess og for potensielle deltakere, for å bevisstgjøre rammene for arbeidet.

6.1.4 Helsefremmende bieffekter av Nærmiljøprosjektet og medvirkningsprosesser

I tillegg til å gjennomføre en rekke ulike medvirkningsprosesser har prosjektmedarbeiderne lagt stor vekt på å kommunisere prosjektarbeidet ut til innbyggerne. Som beskrevet er et utall kommunikasjonskanaler benyttet til å informere om prosjektet generelt og om kommende medvirkningsprosesser, til å rekruttere til medvirkningsprosessene og til å informere om resultater fra medvirkningsarbeidet. Prosjektmedarbeiderne observerte at befolkningen selv, ofte med en velforening eller et bygdelag i spissen, også initierte diverse prosesser for innbyggermedvirkning for mer helsefremmende nærmiljøer i løpet av prosjektperioden. Det er sannsynlig at denne nedenframobiliseringen var en positiv ringvirkning av både det økte kommunale fokuset på medvirkning og nærmiljøutvikling samt innbyggers deltakelse i bestemte medvirkningsprosesser. En rekke deltakere i medvirkningsprosessene poengterte nettopp at deltakelse skapte et engasjement for nærmiljøet. Disse funnene støttes av forskning som viser positive sammenhenger mellom innbyggerdeltakelse og opplevelse av personlig kompetanse og ønske om og villighet til å handle for felleskapet [14]. Om slike empowermentprosesser har funnet sted i befolkningen [13-15], har prosjektet i seg selv avstedkommet helsefremmende gevinster utover det som fremkommer gjennom implementeringen av nærmiljøtiltak basert på det styrkede kunnskapsgrunnlaget. Prosjektmedarbeidere peker også på

andre tilsynelatende generelle helsefremmende effekter av prosjektarbeidet for prosjektkommunenes innbyggere, inkludert en styrket følelse av felleskap, tilhørighet og identitet. Det helsefremmende potensialet i medvirkningsarbeid i seg selv styrkes ytterligere av fortellingene til mange av deltakerne i medvirkningsprosessene - om styrkede sosiale nettverk og styrket kunnskap om muligheter for helsefremmende atferd i nærmiljøet. I tillegg forteller deltakere i enkelte medvirkningsprosesser om egenverdien av å delta, ved at det oppleves hyggelig, morsomt og interessant.

6.2 Å legge til rette for et langsiktig og systematisk folkehelse- og nærmiljøarbeid

Erfaringene fra Nærmiljøprosjektet i Buskerud viser at et systematisk og langsiktig folkehelse- og nærmiljøutviklingsarbeid forutsetter flere forhold. Vi vil i denne delen løfte frem og drøfte behovet for kompetanse blant relevante kommunale aktører, nødvendigheten av å forankre både folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen, samt behovet for å tilrettelegge for systematisk samarbeid med frivillig sektor.

6.2.1 Å styrke kompetanse hos relevante kommunale aktører

Det fremkommer av resultatene at et vellykket langsiktig og systematisk nærmiljøutviklingsarbeid, inkludert et medvirkningsperspektiv, krever et bredt spekter av kompetanser. Det krever kompetanse i å planlegge, rekruttere til og gjennomføre medvirkningsprosesser samt bearbeide og analysere innkomne data. Det krever kompetanse i å sammenstille innkommet kunnskap med annen tilgjengelig relevant kunnskap. I det ligger et krav om å kunne forstå statistikk og om å kunne søke opp, lese, forstå og kritisk vurdere relevant forskningsbasert litteratur. Det kreves videre kompetanse i å sammenfatte folkehelseoversiktsdokumentet og gjerne kompetanse i å søke om eksterne midler til tiltaksimplementering. Det kreves kompetanse i å planlegge, implementere og evaluere tiltak. Samtidig kreves kompetanse i planprosesser og forankringsarbeid. Listen er lang og det er naturlig at prosjektmedarbeiderne i Nærmiljøprosjektet opplevde å ikke ha all nødvendig kompetanse for å optimalisere slikt arbeid. De uttrykte at enkelte deler av prosjektet hadde vært utfordrende og frustrerende, især arbeidet med å analysere og sammenfatte de innkomne kvalitative data. Flere tiltak ble gjennomført for å underlette situasjonen. Eksterne kompetansemiljøer ble engasjert som veiledere og til gjennomføring av flere prosjektaktiviteter, både ledelse av medvirkningsprosesser og analyse og sammenfatning av innsamlet data. Prosjektmedarbeidere gjennomførte også kompetansehevende kurs. Evalueringen viser at fylkeskommunen også hadde en svært støttende rolle for prosjektmedarbeiderne, både i form av veiledning og rådgivning, som diskusjonspartner og som tilrettelegger for kompetansebygging. Prosjektmedarbeiderne opplever å ha utviklet sin kompetanse på mange områder gjennom disse tiltakene og prosessene, og gjennom de erfaringene de gjorde seg underveis i prosjektarbeidet. Disse funnene understreker behovet for å bevisstgjøre

relevante folkehelseaktører om hvilke typer kompetanser som kreves for et optimalt folkehelsearbeid i et medvirkningsperspektiv, og for å sette av tilstrekkelig med tid og ressurser til at disse kan oppnå nødvendig kompetanse. Om det leies inn eksterne aktører til dette kompetansehevende arbeidet, oppfatter vi det som særlig viktig for at kompetansen skal overføres til og forbli i kommuneorganisasjonen, at disse brukes som veiledere fremfor at de selv gjennomfører arbeidet.

6.2.2 Forankring av folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen i kommuneorganisasjonen

Kommunenes grundige, systematiske og langsiktige folkehelse- og nærmiljøarbeid er tenkt oppnådd blant annet ved å forankre lokal folkehelsekunnskap i folkehelseoversiktsdokumentet og videre i aktuelle plandokumenter, både overordnede, langsiktige og konkrete, kortsiktige [1]. Resultatene fra evalueringen viser at prosjektkommunene har vært veldig opptatte av dette aspektet, og er godt i gang med forankringsarbeidet når det gjelder folkehelsekunnskapen fremkommet via gjennomførte medvirkningsprosesser. I siste del av prosjektperioden la prosjektmedarbeidere ned et stort arbeid for å innlemme denne kunnskapen i et folkehelseoversiktsdokument felles for de tre prosjektkommunene. Kvalitativ kunnskap fra alle Tankefangstprosessene ble her integrert med kvantitativ kunnskap fra registre og surveyer. Det kan dog styrke kunnskapsgrunnlaget ytterligere om også kunnskap fremkommet gjennom de mange andre gjennomførte medvirkningsprosessene innlemmes i dette dokumentet.

Evalueringen viser at videre forankring av innhentet kunnskap i relevante kommunale planer underlettes av flere forhold. For det første må medvirkningsarbeidet tidsmessig passe med kommunenes planprosesser. Flere større planer i prosjektkommunene skulle ikke rulleres før etter prosjektslutt. Det umuliggjorde en rask forankring i slike planer. Men evalueringen viser at planforankring også fordrer en god forankring av både folkehelsearbeids- og medvirkningstilnærmingen i ulike deler av kommuneorganisasjonen. Prosjektmedarbeiderne jobbet systematisk helt fra prosjektstart med å forankre både Nærmiljøprosjektet og tilhørende medvirkningsprosesser og resultater i kommuneorganisasjonen. Dette gjorde de blant annet gjennom informasjonsdeling og involvering i pågående medvirkningsprosesser, både av politikere, administrativt ledere og ansatte fra andre kommunale sektorer. Dette har sannsynligvis bidratt til den positive endringen prosjektmedarbeiderne observerte gjennom prosjektperioden hva gjaldt lederes og ansattes kjennskap og holdninger til folkehelsearbeidet samt bruk av tilgjengelig folkehelse relatert kunnskap som grunnlag for aktiviteter og tjenester i egne sektorer. Evalueringen viser flere eksempler på godt samarbeid mellom prosjektmedarbeiderne og andre kommunale sektorer, inkludert det tette samarbeidet med arbeidslivsfaget ved Veggli skole om implementering

av badedam-tiltaket. Prosjektarbeidet og forankringsarbeidet ser også ut til å ha inspirert kommuneledere til i større grad å anvende medvirkningsprosesser i annet utviklingsarbeid i kommunen. Kunnskap fra prosjektets medvirkningsprosesser ble integrert i stadig flere kommunale planer og strategidokumenter utover i prosjektperioden og det er sterke forventninger om at tilsvarende vil skje også for planer som rulleres den kommende tiden. I tillegg er flere medvirkningsprosesser benyttet som grunnlag for pågående planprosesser. Alle disse forhold reflekterer også en styrket forankring av medvirknings- og folkehelseperspektivet i kommuneorganisasjonene.

Samtidig antyder resultatene at det langsiktige, systematiske folkehelsearbeidet kan styrkes enda mer ved ytterligere bedring av samarbeidet mellom ulike kommunale sektorer. Det fremstår som essensielt at de ulike kommunale sektorene er godt kjent med prinsippene for folkehelsearbeid og deres rolle i det [3]. Dette gjelder særlig de som utarbeider planer da de har en unik mulighet til å bidra til en strategisk og langsiktig tilnærming i folkehelsearbeidet. Aktuelle kommunale aktører må også se relevansen av å innhente kunnskap til dette arbeidet direkte fra innbyggere gjennom medvirkningsprosesser, inkludert kunnskap av kvalitativ karakter. Denne evalueringen viser at det kan være en idé å i større grad involvere planmedarbeidere i planleggingen, gjennomføringen og etterarbeidet av medvirkningsprosesser som skal avstedkomme kunnskap som bør innlemmes i planer, og særlig ved prosesser som har som formål å samle inn kvalitative data.

Resultatene viser at mye av den kunnskapen som er innsamlet gjennom medvirkningsprosessene i Nærmiljøprosjektet har resultert i tiltak som er eller er i ferd med å implementeres utenom forankring i planer. Argumentene og forklaringene for dette lå i et behov for rask implementering av prioriterte innspill for å skape tillitt til medvirkningsarbeidet hos innbyggerne. Samtidig var tiltakene av mindre omfang og dermed lette å finansiere, enten for kommunen selv eller for frivillige organisasjoner som tok ansvar for dem. Selv om disse tiltakene ikke er forankret i kommunale plandokumenter har de i mange tilfeller vært underlagt grundige planleggingsprosesser, gjerne som et samarbeid mellom kommunale aktører, frivillig sektor og målgruppen for tiltaket. Dette gjelder for eksempel planleggingen av utendørs treningsapparater og downhill-løype i Nore og Uvdal. I tillegg til slike tiltak rettet direkte mot innbyggerne er mange av iverksatte tiltak indirekte og av organisatorisk/strukturell karakter. Etablering av velforeninger, bygdelag og ungdomsråd, kompetanseheving blant kommunalt ansatte og utforming av frivillighetspolitikk er eksempler på dette. I mange tilfeller er kunnskap fra flere medvirkningsprosesser lagt til grunn for avgjørelsen om å iverksette et tiltak, og ofte med støtte fra eksisterende kvantitativ kunnskap fra registre og surveyer.

Når det gjelder den kommunale forankringen av medvirkningsaspektet, peker denne evalueringen og annen litteratur [9] på et behov for å institusjonalisere det. Slik blir det ikke avhengig av spesielt interesserte ansatte eller prosjektmidler. Klausen og medarbeidere [9] viser til vellykkede institusjonaliseringstiltak i andre nordiske land, inkludert utforming av kommunal medvirkningsstrategi, opprettelse av medvirkningskoordinatorstilling, øremerkede midler til gjennomføring av medvirkningsprosesser samt skriftlige prosedyrer for innbyggermedvirkning. Dette understøttes av våre funn som viser at det opplevdes helt nødvendig å sette av øremerkede ressurser til å koordinere, gjennomføre og følge opp de lokale medvirkningsprosessene. Om mangel på ressurser gjør det utfordrende å etablere egne stillinger for dette arbeidet, kan det være en idé å samarbeide på tvers av kommunegrenser.

6.2.3 Samarbeid med frivillig sektor

Frivillig sektor utgjør en potensiell viktig aktør i det lokale systematiske og langsiktige folkehelsearbeidet. Dette understrekes av Folkehelseloven, som poengterer at kommunene skal legge til rette for at folkehelsearbeidet kan drives i samarbeid med frivilligheten [1]. Det fremkommer i denne evalueringen at frivillig sektor, i tråd med lovverkets anbefalinger, har en helt sentral rolle i det lokale folkehelse- og nærmiljøarbeidet i de tre prosjektkommunene. Frivillig sektor var godt representert i ulike prosjekt- og arbeidsgrupper. De initierte medvirkningsprosesser, bidro i analysen av innkomne innspill, fulgte opp prosesser, bidro i søknadsskrivingsarbeidet for å finansiere prioriterte tiltak, tok ansvar for iverksettelse av tiltak og bidro i planarbeid. Det er tydelig at frivillig sektor besitter verdifull engasjement og kompetanse, blant annet i forhold til målgruppen for ulike prosesser, og utgjorde i mange tilfeller en viktig ressurs på lik linje med annen fagkompetanse fra ulike kommunale sektorer. Slik sett ser et tett samarbeid med frivillig sektor ut til å være avgjørende for å lykkes med lokalt nærmiljøutviklingsarbeid. Det kan se ut til å være nyttig, slik Rollag kommune er i ferd med å gjøre, å forankre et samarbeid i en kommunal frivillighetsstrategi. Denne vil bidra til et systematisk arbeid for å koordinere og legge til rette for bruk, opprettholdelse og videreutvikling av det engasjementet og den kompetansen som frivillige organisasjoner og personer besitter. Tiltak som «Kunsten å lede frivillige» og «Ladestasjon for ildsjeler» kan inngå i en slik formalisert strategi.

6.3 Refleksjoner rundt evalueringsarbeidet

Nærmiljøprosjektet i Buskerudkommunene bestod av et utall til dels parallelle prosjektaktiviteter og –prosesser. Dette har vært mulig fordi kommunene fikk relativt åpne rammer for prosjektarbeidet av fylkeskommunen. Det har muliggjort utprøving av mange ulike medvirkningsprosesser, et bredt kunnskapsgrunnlag for nærmiljøutviklingsarbeidet og mye læring for prosjektmedarbeiderne og kommunene. Vi anser dette å være en styrke i gjennomføringen av Nærmiljøprosjektet i Buskerud. Samtidig har det utfordret vår mulighet til å få en god oversikt over prosjektarbeidet og det har,

sammen med ressursmessige begrensninger for evalueringsarbeidet, satt rammer for hvordan evalueringen av arbeidet kunne gjennomføres. En optimal evaluering hadde inkludert tett oppfølging av medvirkningsprosessene og prosjektarbeidet i alle tre prosjektkommuner, inkludert observasjons- og intervjubasert datainnsamling, fra både prosjektmedarbeidere, andre relevante aktører i prosjektkommunene og deltakere i medvirkningsprosessene.

For å optimalisere evalueringsarbeidet innenfor tilgjengelige rammer ble kvalitative spørreskjemaer utformet. Vi forventet at data i form av prosjektmedarbeideres og deltakeres egne beretninger ville gi oss en tilstrekkelig forståelse av gjennomførte prosesser og deres erfaringer med disse. Vi erfarte at prosjektmedarbeidernes svar stort sett var fylldige og rike, mens deltakernes var mer overfladiske. Sistnevnte skyldes både at mange av deltakernes svar var korte, særlig fra ungdommene, og at spørsmålene i noen tilfeller hadde blitt justert slik at noe av den innkomne informasjonen var kvantitativ. I tillegg ble ikke alle medvirkningsprosessene evaluert av deltakerne. Vi opplever totalt sett likevel å ha fått en god innsikt i de prosessene som har foregått, og vurderer fremkomne resultater til å ha overføringsverdi til andre norske kommuners medvirknings- og folkehelsearbeid.

7.0 Oppsummering og avslutning

Evalueringen har frembragt kunnskap om egnede tilnærminger ved medvirkningsprosesser for innhenting av kvalitative data fra lokalbefolkningen i det kommunale arbeidet for mer helsefremmende nærmiljøer. Den har også generert kunnskap om forhold som fremmer og hemmer bruk av slike data i det langsiktige og systematiske folkehelsearbeidet ved forankring i folkehelseoversikt og planer.

Overordnet ser det ut til at bred medvirkning forutsetter et mangfold av tilnærminger tilpasset ulike undergrupper av en befolkning. Personlig invitasjon til prosesser i mindre grupper og i kjente omgivelser og oppsøking av innbyggere på deres arenaer ser ut til å være spesielt nyttige tiltak for rekruttering av innbyggere som vanligvis er underrepresentert i tradisjonelle medvirkningsprosesser. Avklaring av rammene for medvirkningsarbeidet, informering om resultatene og anvendelsen av disse i videre prosesser, samt raskt iverksetting av noen tiltak, kan bidra til å skape langvarig engasjement for lokalt medvirkningsarbeid blant innbyggerne.

Evalueringen viser at kvalitativ folkehelserelatert kunnskap innsamlet gjennom medvirkningsprosesser kan underlette nærmiljø- og folkehelsearbeid ved å utgjøre et viktig supplement til eksisterende kvantitativ kunnskap. Det er likevel sannsynlig at folkehelsearbeidet vil kunne styrkes ytterligere om denne kunnskapen sees i sammenheng med annen tilgjengelig relevant kunnskap, inkludert den forskningsbaserte.

Integrering av kunnskap fra medvirkningsarbeid i helseoversikts- og plandokumenter styrker det systematiske og langsiktige folkehelse- og nærmiljøarbeidet. Det ser ut til at slike prosesser kan fasiliteres ved kompetanseoppbyggende tiltak for relevante kommunalt ansatte samt arbeid for å forankre folkehelseaspektet og medvirkningstankegangen blant relevante aktører i ulike deler av kommuneorganisasjonen. Institusjonalisering av medvirkningsarbeidet vil ytterligere kunne sikre denne tilnærmingen i det lokale folkehelsearbeidet.

Evalueringen viser at i tillegg til å fremme befolkningens helse gjennom tiltak basert på det styrkede kunnskapsgrunnlaget, har medvirkningsarbeid et helsefremmende potensiale gjennom bemyndigende prosesser, styrket identitet og sosialt nettverk og bedre kjennskap til helsefremmende muligheter i de fysiske nærmiljøene.

Referanser

1. Lovdata. *Folkehelseloven*. 2011; Available from: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2011-06-24-29>.
2. Helse- og omsorgsdepartementet, *Meld. St. 19 (2014-2015): Folkehelsemeldingen-Mestring og muligheter*. 2014.
3. Helse- og omsorgsdepartementet, *Meld. St. 34 (2012-2013) Folkehelsemeldingen - God helse - felles ansvar*. 2013.
4. Johannessen, A., P.A. Tufte, and L. Christoffersen, *Introduksjon til samfunnsvitenskapelig metode*. Vol. 4. 2010: Abstrakt Oslo.
5. Denison, E., *Kunnskapsbasert folkehelse—eksempel fysisk aktivitet*. Norsk epidemiologi, 2013. **23**(2).
6. Kommunal- og moderniseringsdepartementet. *Plan- og bygningsloven 2008*; Available from: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2008-06-27-71>.
7. Kommunal- og moderniseringsdepartementet, *Medvirkning i planlegging. Hvordan legge til rette for økt deltakelse og innflytelse i kommunal og regional planlegging etter plan- og bygningsloven. Veileder*. 2014.
8. Arnstein, S.R., *A ladder of citizen participation*. Journal of the American Institute of planners, 1969. **35**(4): p. 216-224.
9. Klausen, J.E., et al., *Medvirkning med virkning*. Innbyggermedvirkning i den kommunale beslutningsprosessen, 2013.
10. Sørensen, M., et al., *Empowerment in health promotion work*. Tidsskrift for den Norske lægeforening, 2002. **122**(24): p. 2379-2383.
11. Rappaport, J., *Terms of empowerment/exemplars of prevention: Toward a theory for community psychology*. American journal of community psychology, 1987. **15**(2): p. 121-148.
12. Bartholomew, L., et al., *Intervention mapping*. Mountain View, CA: Mayfield, 2001.
13. Green, J., et al., *Health promotion: planning and strategies*. Health promotion: planning and strategies., 2015(Ed. 3).
14. Zimmerman, M.A. and J. Rappaport, *Citizen participation, perceived control, and psychological empowerment*. American Journal of community psychology, 1988. **16**(5): p. 725-750.
15. Kieffer, C.H., *Citizen empowerment: A developmental perspective*. Prevention in human services, 1984. **3**(2-3): p. 9-36.
16. Stang, I., *Makt og bemyndigelse: om å ta pasient-og brukermedvirkning på alvor*. 1998: Universitetsforlaget.
17. Nærmiljøprosjektet Numedal. *Nettstedet Mitt Numedal*. 18.03.19; Available from: <http://mittnumedal.no/>.
18. SSB. 2019 18.03.19; Available from: <https://www.ssb.no/kommunefakta/flesberg>.
19. SSB. 2019 18.03.19; Available from: <https://www.ssb.no/kommunefakta/rollag>.
20. SSB. 2019 18.03.19; Available from: <https://www.ssb.no/kommunefakta/nore-og-uvdal>.
21. Flesberg kommune. 2019 18.03.19; Available from: <http://www.flesberg.kommune.no/organisasjonen>.
22. Nore og Uvdal kommune. 2019 18.03.19; Available from: <http://www.nore-og-uvdal.kommune.no/organisasjon>.
23. Rollag kommune. 19.03.19; Available from: <http://www.rollag.kommune.no/organisasjon>.
24. Gibson, T., *Planning for Real: the approach of the Neighbourhood Initiatives Foundation in the UK*. RRA Notes, 1991. **11**: p. 29-30.
25. Nærmiljøprosjektet Numedal. *Rapport Tankefangst*. 2016; Available from: http://mittnumedal.no/folkehelse/images/Nyheter/2016_Rapport_tankefangst_hoesten_20161.pdf.

26. Horten, A.S.V., *Involvering av innbyggere i kommuneplanens samfunnsdel-erfaringer å lære av?* 2013, Norwegian University of Life Sciences, Ås.
27. Baklien, B., *Veileder i egenervaluering*, KS, 2018.
28. Kobro, L.U., *La oss gjøre det sammen! Håndbok i lokal samskapende sosial innovasjon*. 2018.

Vedlegg

Vedlegg 1 – spørreskjema til deltakerne i medvirkningsprosesser

Spørsmål til innbyggerne

Til kommuneansatte som har ansvar for gjennomføring av metoden: Vi ønsker at det samles inn svar på nedenforstående spørsmål fra innbyggere som deltar/har deltatt i ulike medvirkningsmetoder. For å gjøre analysearbeidet overkommelig, ønsker vi fortrinnsvis svar fra grupper av deltakere, men svar fra enkeltindivider er også i orden om det passer bedre. Ved gruppebesvarelser er det ønskelig at dere understreker at vi ønsker å få frem gruppemedlemmenes ulike meninger. Det er viktig for analysen at vi har litt bakgrunnsinformasjon om informantene. Vi ønsker derfor at dere noterer ned ca aldersgruppe, kjønn, om de er av annen etnisk/kulturell bakgrunn, evt annen info som dere anser som relevant.

1. Hva er din/deres opplevelse av å delta i ..... (metoden)? Skriv gjerne flere ting.
2. Hvordan tror du/dere deltakelsen i ..... (metoden) kan bidra til at din/deres stemme blir hørt av dem som bestemmer i kommunen?
3. Hva synes du/dere fungerte bra/dårlig i gjennomføringen av ..... (metoden)? Har du/dere tips til endringer?
4. Annet du/dere vil tilføye?

Spørsmål til ansatte i kommunen som har ansvar for å gjennomføre metoden

Vi ønsker også her helst gruppebesvarelser. Det er fint om nyansene i gruppemedlemmenes meninger kommer frem. Svar kun på spørsmål som er relevante ift den aktuelle metoden.

1. Hva har dere gjort? Beskrivelse av metoden, målgruppen, tema, samarbeid i organisering og gjennomføring osv.
2. Hvilke erfaringer har dere fra planlegging og gjennomføringen av metoden:
  - Hva har fungert godt? Hvorfor tror dere det har vært slik?
  - Hva har fungert mindre godt? Hvorfor tror dere det har vært slik?

Tenk på forhold som samarbeid med ulike aktører i planlegging og gjennomføring av metoden, praktisk gjennomføring av metoden, hvorvidt dere har nådd ønsket målgruppe, i hvilken grad dataene dere sitter igjen med kan brukes i det videre oversikts- og planarbeidet osv. Ha også et spesielt fokus på hvordan valgte metode ivaretar innbyggermedvirkning.

3. Hvordan kan tilsvarende metode gjennomføres neste gang for at det skal fungere bedre? Ville dere valgt andre metoder for innbyggermedvirkning? I tilfelle hvorfor det?
4. Annet dere vil tilføye?

Spørsmål til kommuneansatte som er involvert i Nærmiljøprosjektet

I læringsnotat 2b er spørsmålene som i tidligere læringsnotat (2a) knyttet til perspektiver i Nærmiljøprosjektet som Helsedirektoratet ønsker skal belyses. Det er viktig at dere besvarer spørsmålene så utfyllende som mulig. Dersom det er mulig ønsker vi at alle i kommunen som er/har vært involvert i prosjektgruppen er med på å besvare spørsmålene. Vi ber om at besvarelsene sendes oss innen 15.august.

På forhånd takk for bidraget!

1. Hvilke tiltak er allerede iverksatt som følge av medvirkningsmetodene i Nærmiljøprosjektet? Beskriv hvilke av medvirkningsmetodene de gjennomførte tiltakene er basert på. Er de gjort i samsvar med det innbyggerne ønsker, eller har det vært nødvendig å endre i forhold til dette? I tilfelle endring ift innbyggernes ønsker, hvorfor var det nødvendig?
2. Eventuell hvilke annen type kunnskap enn fra medvirkningsmetodene er benyttet for utvikling og gjennomføring av tiltak?
3. Har kunnskapen fra medvirkningsmetodene blitt integrert i kommunens ulike planer? For eksempel kommuneplanens arealdel og samfunnsdel, virksomhetsplaner, etc. Hvordan og hvorfor? Hvilken kunnskap har ikke blitt integrert og hvorfor?
4. Hvilke forhold letter integrering av kunnskapen fra medvirkningsmetodene i ulike planer, og hvilke forhold hemmer integreringen?
5. Har noen av de framtidige tiltakene blitt prioritert framfor andre i kommunens planer (prioritert rekkefølge)? I tilfelle hvordan og hvorfor?
6. Hvordan har de kvalitative dataene (ikke kvantitative) fra medvirkningsprosessene blitt integrert i kommunens oversikt over folkehelsen?
7. Hvilke erfaringer har dere hatt i prosessen med å bruke dataene fra medvirkningsmetodene til henholdsvis:
  - a. utvikling og gjennomføring av tiltak?
  - b. utvikling av/innspill til planer?
  - c. utvikling av/innspill til folkehelseoversikten?
8. Hvordan har dere i kommunen erfart fylkeskommunens rolle som kompetansebygger for kommunen i forbindelse med Nærmiljøprosjektet?

Spørsmål til fylkeskommunalt ansatte

Ad hovedspørsmål 1:

1. Hvordan mener dere innbyggermedvirkning/-deltakelse er ivaretatt gjennom medvirkningsmetodene som er brukt i kommunene?
2. Hvordan vurderer dere metodene har vært mht. informasjonsinnhenting:
  - a. Muligheter?
  - b. utfordringer?

Ad hovedspørsmål 2:

1. Hva mener dere kan fremme bruk av kvalitativ kunnskap fra medvirkningsmetodene i kommunenes:
  - a. Folkehelseoversikter
  - b. Planer
  - c. Tiltak
2. Hvilke utfordringer mener dere kan være knyttet til inkludering av kvalitativ kunnskap fra medvirkningsmetodene i:
  - a. Folkehelseoversikter
  - b. Planer
  - c. Tiltak
3. Har dere oversikt over hvilke kommuner som har kvalitative kunnskap fra medvirkningsmetodene i sine folkehelseoversikter, planer og tiltak? I tilfelle hvilke?

Ad hovedspørsmål 3:

1. Hvordan har fylkeskommunen ivaretatt kompetansebygging i:
  - a. Kommunene
  - b. Fylkeskommunen
2. Hvordan har fylkeskommunen gitt støtte og veiledning til kommunene i løpet av prosjektet?
3. Hvordan har samarbeidet med Universitetet i Sørøst-Norge fungert i forhold til Følge-med-rollen?

Skriftserien nr 20
2019

—
**Evaluering av Nærmiljøprosjektet
i Buskerud fylke**
—

Forfattere: Catherine Lorentzen
Ingun Stang
—

ISBN 978-82-7860-361-1
ISSN 2535-5325

Faggruppe Helsefremmende arbeid
Institutt for sosial-, helse- og velferdslag
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Universitetet i Sørøst-Norge

—
usn.no

